

Strategija ranog razvoja djeteta

Izvještaj o realizaciji

2023-2024

Jun, 2025. godine

MINISTARSTVO ZDRAVLJA

IZVJEŠTAJ

**O REALIZACIJI AKTIVNOSTI AKCIONOG PLANA
STRATEGIJE RANOG RAZVOJA DJETETA, ZA 2023 - 2024.
GODINU**

Podgorica, jun 2025. godine

Skraćenice

CG – Crna Gora
CRR KCCG – Centar za rani razvoj Klinički centar Crne Gore
CSO – Centar za stručno obrazovanje
DZ – dom zdravlja
ECDI – Early Childhood Development Index (Indeks ranog razvoja djeteta)
FZO CG – Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore
GG – Glavni grad
IS – interaktivne službe
KCCG – Klinički centar Crne Gore
MICS – Multiple Indicator Cluster Surveys - Istraživanje višestrukih pokazatelja
MJU – Ministarstvo javne uprave
MLJMP – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
MP – Ministarstvo prosvjete
MPNI – Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija
MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
MSSBPD – Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografije
MZ – Ministarstvo zdravlja
NVO – nevladine organizacije
PORI – porodično orijentisana rana intervencija
PUPI – Predškolske ustanove prijatelji pravilne ishrane
RRD – rani razvoj djeteta
UN – Ujedinjene nacije
UNICEF – Fond Ujedinjenih Nacija za djecu
ZO – Zajednica opština
ZZSD – Zavod za socijalnu i dječju zaštitu
ZZŠ – Zavod za školstvo

Sadržaj

Skraćenice	3
Sadržaj.....	4
Rezime.....	5
Uvod.....	6
Status postizanja strateških ciljeva	6
Sprovedene aktivnosti	13
Naučene lekcije i preporuke za dalje sprovođenja strateškog dokumenta	45

Rezime

Rani razvoj djeteta, posebno u periodu od rođenja do pete godine, predstavlja najintenzivniju fazu razvoja koja postavlja temelje za zdravlje, učenje i ponašanje u odraslom dobu. Iako genetika ima svoju ulogu, presudni su kvalitetni odnosi s odraslima, stimulativno okruženje i rani životni uslovi koji oblikuju razvoj mozga. Ukoliko se u ovom periodu ne formiraju ključne moždane veze, kasnije ih je znatno teže razviti.

Uviđajući ove činjenice i oslanjajući se na međunarodne preporuke, Vlada Crne Gore je pripremila i usvojila prvu integrisanu Strategiju ranog razvoja djeteta 2023–2027. godine. Cilj ovog strateškog dokumenta bio je da se uspostavi sistem koji podstiče koordinisanu, multisektorsku i održivu podršku ranom razvoju svakog djeteta, u partnerstvu sa roditeljima, zajednicom i svim relevantnim institucijama.

Strategija obuhvata tri strateška cilja:

- Razvoj integrisanog i prepoznatljivog sistema ranog razvoja djeteta.
- Pružanje kvalitetnih i dostupnih usluga u svim fazama razvoja djeteta, uz osnažene i uključene porodice.
- Obezbjedivanje adekvatnih ljudskih, finansijskih i infrastrukturnih resursa za funkcionisanje sistema.

Prvi Akcioni plan za period 2023-2024. godine je obuhvatio 67 aktivnosti, od kojih je 29 u potpunosti realizovano (43.3%), 12 djelimično realizovano ili je realizacija u toku (17.9%), a 26 nije realizovano (38.8%).

Postignuti rezultati predstavljaju važan početni korak ka uspostavljanju održivog i integrisanog sistema podrške djeci u ranom djetinjstvu. Istovremeno, ukazuju na potrebu za dodatnim naporima u jačanju međusektorske koordinacije, pravovremenoj i dosljednoj implementaciji aktivnosti, kao i obezbjeđivanju stabilnih i predvidivih resursa.

Uvod

Rani razvoj djeteta predstavlja najosjetljiviju i najintenzivniju fazu u ljudskom životu. Period od rođenja do pete godine ključan je za formiranje temelja zdravlja, sposobnosti učenja i obrazaca ponašanja u odraslom dobu. U tom razdoblju mozak djeteta se razvija brže nego u bilo kojem drugom periodu života. Iako genetika ima značajnu ulogu, naučna istraživanja jasno pokazuju da su iskustva iz ranog djetinjstva – pozitivna ili negativna – presudna u oblikovanju strukture i funkcionalnosti mozga. Posebno je važno da se u tom periodu uspostave neuronske veze koje omogućavaju razvoj viših funkcija, poput samopouzdanja, rješavanja problema, motivacije i komunikacije. Ukoliko se te veze tada ne formiraju, kasnije ih je znatno teže razviti. Emocionalna sigurnost, interakcije s odraslima, stimulativno okruženje i pristup kvalitetnim uslugama imaju dalekosežan uticaj na dječji razvoj i kasniji uspjeh u životu.

Svjesna značaja ranog djetinjstva i u skladu s međunarodnim smjernicama, Vlada Crne Gore je 2023. godine usvojila prvu sveobuhvatnu **Strategiju ranog razvoja djeteta za period 2023–2027.** Ovaj strateški dokument ima za cilj uspostavljanje koordinisanog, multisektorskog i održivog sistema podrške ranom razvoju djeteta, kroz blisku saradnju s porodicom, zajednicom i nadležnim institucijama. Uz Strategiju, usvojen je i dvogodišnji Akcioni plan za period 2023–2024. godine, a ovaj izvještaj predstavlja pregled njegove realizacije. Pojedinačni godišnji izvještaji nisu bili izrađivani.

U cilju praćenja sprovođenja Strategije, predstavnici relevantnih institucija okupili su se 25. i 26. aprila 2025. godine kako bi razmijenili informacije, analizirali dostavljene izvještaje, zajednički evaluirali rezultate i identifikovali ključne izazove iz prve dvije godine primjene. Paralelno su definisane smjernice za unapređenje procesa, osnaživanje međusektorske saradnje i jačanje kapaciteta za dalju implementaciju.

Na osnovu ove zajedničke analize izrađen je ovaj izvještaj o realizaciji Akcionog plana za period 2023–2024, kao i nacrt novog Akcionog plana za 2025–2026. godinu, koji je zasnovan na naučenim lekcijama i praktičnim uvidima. Dokument ima za cilj da obezbijedi kontinuitet reformskih napora, usmjerenih na izgradnju efikasnog, inkluzivnog i održivog sistema podrške djeci u ranom djetinjstvu, te da usmjeri buduće aktivnosti na osnovu dokaza.

Prvi dio izvještaja donosi analitički prikaz ostvarenih rezultata u odnosu na strateške ciljeve, uz upotrebu dostupnih podataka, djelimično kroz indikatore učinka, ali pretežno kroz indikatore rezultata. U okviru ove analize identifikovani su i glavni izazovi u implementaciji. Drugi dio sadrži detaljan prikaz realizacije svake aktivnosti iz Akcionog plana, dok treći dio sumira ključne naučene lekcije. Na kraju dokumenta nalazi se nacrt novog Akcionog plana za period 2025–2026.

Strategija ranog razvoja djeteta definiše tri ključna strateška cilja:

- Razvoj integrisanog i prepoznatljivog sistema ranog razvoja djeteta;
- Pružanje kvalitetnih i dostupnih usluga u svim fazama razvoja, uz osnažene i uključene porodice;
- Obezbeđivanje adekvatnih ljudskih, finansijskih i infrastrukturnih resursa za funkcionisanje sistema.

Akcioni plan za 2023–2024. godinu predvidio je ukupno 67 aktivnosti, od kojih je 29 u potpunosti realizovano (43,3%), 12 djelimično ili su još u toku (17,9%), dok 26 aktivnosti nije realizovano (38,8%).

Ostvareni rezultati predstavljaju važan temelj za izgradnju sistema podrške ranom razvoju, ali istovremeno ukazuju na potrebu za jačanjem međusektorske koordinacije, dosljednijom primjenom planiranih mjera i stabilnijim finansiranjem.

Među **ključnim dostignućima** prethodnog perioda izdvajaju se:

- Formiranje i aktivno djelovanje Nacionalnog koordinacionog tijela. U pitanju je tijelo koje okuplja predstavnike više ministarstava i ključnih institucija, čime je unaprijeđena međusektorska koordinacija i stvorena osnova za dalji rad na implementaciji Strategije.
- Usvajanje smjernica za komunikaciju i podizanje svijesti o ranom razvoju djeteta.
- Unapređenje vodiča za zdravstvene radnike o ranoj detekciji razvojnih odstupanja.
- Izrada prijedloga metodologije za multisektorsku ranu intervenciju.
- Uspješno su sprovedeni treninzi za zdravstvene radnike u vezi sa ranom detekcijom i razvojnim procjenama.
- Realizovana je pilot primjena univerzalnog skrininga razvoja djeteta u nekoliko opština.
- Sprovođenje informativne kampanje i distribucija promotivnih materijala. Kroz proces izrade i implementacije Strategije postignut je veći stepen prepoznavanja važnosti ranog razvoja kao osnove za kasniji uspjeh djece, kako kod donosioca odluka, tako i u stručnoj i široj javnosti.
- Inicirano je usklađivanje zakonodavnog okvira po principima Strategije.

Realizacija aktivnosti je u najvećoj mjeri finansirana iz budžeta Crne Gore, što potvrđuje institucionalnu posvećenost ovom strateškom cilju.

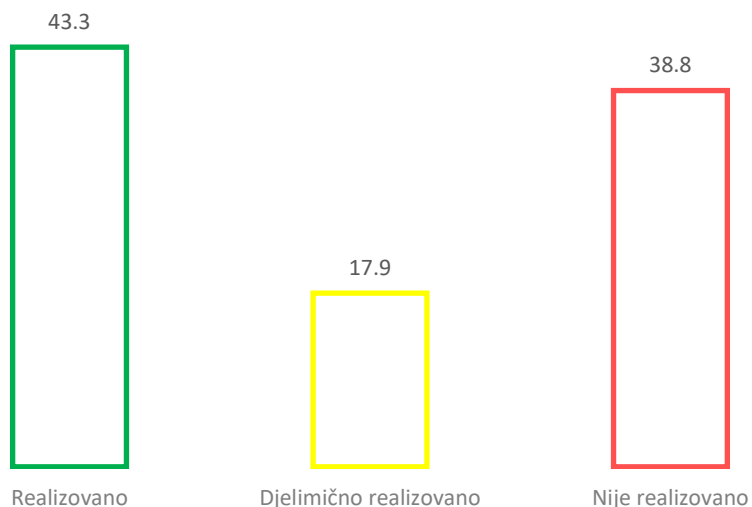
Ovaj dokument takođe ima za cilj da omogući sveobuhvatan i kontinuiran monitoring sprovođenja Strategije, kako bi se osigurala efektivnost intervencija, identifikovale dobre prakse i na vrijeme uočile oblasti koje zahtijevaju dodatnu pažnju ili prilagođavanje.

Status postizanja strateških ciljeva

Strategija ranog razvoja djeteta strukturisana je oko tri strateška cilja i trinaest operativnih ciljeva, uz koje su jasno definisani indikatori učinka i indikatori rezultata koji omogućavaju praćenje realizacije planiranih aktivnosti. Strategija je osmišljena kao petogodišnji okvir za sprovođenje niza koordinisanih intervencija usmjerenih na unaprjeđenje ranog razvoja djece, a svaki indikator učinka je postavljen u odnosu na početne (bazne) vrijednosti i željene (ciljne) rezultate koji se očekuju do kraja perioda implementacije.

Strategija nije definisala prelazne vrijednosti na indikatorima učinka koji bi omogućili preciznije praćenje napretka u kraćim vremenskim intervalima tokom implementacije. Ovo nije bilo moguće uzimajući u obzir to da se podaci za većinu indikatora prikupljaju u dužim vremenskim razmacima i da su im izvor međunarodna istraživanja, čija je dinamika sprovođenja uslovala da je moguće podatke imati na početku i na kraju. Uprkos tome, kroz dostupne podatke za neke indikatore učinka i sve indikatore rezultata moguće je identifikovati trendove koji mogu poslužiti kao pokazatelji pravca u kojem se implementacija Strategije kreće.

Akcioni plan za prve dvije godine sprovođenja Strategije ranog razvoja djeteta obuhvatio je ukupno 67 aktivnosti, raspoređenih u okviru tri strateška cilja koja pokrivaju ključne aspekte razvoja sistema ranog djetinjstva – od institucionalne integracije i dostupnosti usluga, do jačanja resursa potrebnih za njegovo održivo funkcionisanje. Od ukupnog broja planiranih aktivnosti, 29 je u potpunosti realizovano, 12 djelimično, dok 26 aktivnosti nije realizovano, što ukazuje na solidan nivo sprovođenja, ali i na postojanje značajnih izazova koji su uticali na dinamiku implementacije.

Slika 1: Pregled realizacije svih aktivnosti

U tekstu koji slijedi sumirani su dokazi koji ukazuju na to da se strateški napori u uspostavljanju efikasnog sistema podrške ranom razvoju kreću u dobrom pravcu. Takođe, ukazuje se na određene korekcije koje je na osnovu stečenih iskustava neophodno učiniti da bi se do kraja važenja Strategije učinak ojačao.

U okviru prvog strateškog cilja - **Kreiran integrisan, harmonizovan i jednako dostupan sistem ranog razvoju djeteta (RRD)**, predviđena su četiri operativna cilja.

Za mjerenje promjene definisan je indikator *Indeks ranog razvoja djeteta*. Ciljne vrijednosti su definisane u odnosu na opštu populaciju, ali i raščlanjene u odnosu na pol, podjelu urbano-ruralno područje, pripadnost romskoj i egipćanskoj populaciji, te u odnosu na dimenzije razvoja (fizički, učenje, socio-emocionalni, pismenost i numerička pismenost). Povezivanje pojedinačnih elemenata sistema ranog razvoja djeteta u integrisanu i prepoznatljivu cjelinu je ključno kako bi se osigurala usklađena, efikasna i sveobuhvatna podrška djeci i porodicama. Fragmentisan pristup, u kojem sektori djeluju izolovano, dovodi do preklapanja, praznina i slabije iskorišćenih resursa. Integrisani sistem omogućava sinergiju između zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite i drugih sektora, čini usluge dostupnijim i razumljivijim za korisnike, te osigurava da svako dijete dobije pravovremenu i koordinisanu podršku u ključnim godinama svog razvoja. Izvor podataka za praćenje ovog indikatora je MICS istraživanje koje je posljednji put u Crnoj Gori sprovedeno 2018. godine. U Zakonu o budžetu za 2025. godinu su predviđena sredstva za novo MICS istraživanje koje će biti realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će podaci za finalno praćenje ovog indikatora biti obezbijeđeni.

Indikator učinka	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost	Trenutno stanje
Kompozitni indeks: ECDI Indeks ranog razvoja djeteta	Opšta populacija – 90 Dječaci - 90 Djevojčice - 91 Djeca iz gradskih sredina - 92 Djeca iz ostalih sredina - 88 Po dimenzijama: Fizički – 100 Učenje – 97 Socijalno-emocionalni – 91 Pismenost, poznavanje brojeva – 28 Romska i egipćanska populacija – 77 Dječaci - 79 Djevojčice - 75 Djeca iz gradskih sredina - 75 Djeca iz ostalih sredina - 81 Po dimenzijama: Fizički – 96 Učenje – 90 Socijalno-emocionalni – 87 Pismenost, poznavanje brojeva – 6	Opšta populacija – 93 Dječaci - 93 Djevojčice - 94 Djeca iz gradskih sredina - 95 Djeca iz ostalih sredina - 91 Po dimenzijama: Fizički – 100 Učenje – 99 Socijalno-emocionalni – 94 Pismenost, poznavanje brojeva – 35 Romska i egipćanska populacija – 80 Dječaci - 82 Djevojčice - 78 Djeca iz gradskih sredina - 78 Djeca iz ostalih sredina - 84 Po dimenzijama: Fizički – 99 Učenje – 93 Socijalno-emocionalni – 90 Pismenost, poznavanje brojeva – 15	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.

	Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	
--	-------------------------------------	-------------------------------	--

Tabela 1: Indikator učinka u odnosu na prvi strateški cilj

Prvi operativni cilj u okviru ovog strateškog cilja bio je povezati pojedinačne elemente RRD sistema u u integrisanu i prepoznatljivu cjelinu (1.1).

U prethodnom periodu sproveden je niz aktivnosti kako bi se postigli planirani rezultati u odnosu na ovaj operativni cilj. Prije svega, formirana je radna grupa koja treba da obavi dva veoma važna zadatka – da mapira RRD sistem i kreira Nacionalni vodič za rani razvoj i Nacionalni vodič za rane intervencije. Radna grupa se kontinuirano sastaje i radi na ovim dokumentima. Uz stratešku podršku UNICEF-a sprovedena je analiza stanja u domovima zdravlja u smislu raspoloživosti kadrovima koji mogu biti uključeni u ranu intervenciju. Ova analiza treba da posluži kao priprema za reorganizaciju i sistematizaciju.

Analiza stanja, kapaciteta i potreba lokalnih samouprava u oblasti podrške ranom razvoju djeteta nije urađena, prvenstveno zbog očekivanih izmjena zakonodavnog okvira – posebno donošenja novog Zakona o dječjoj i socijalnoj zaštiti, koji bi trebalo da preciznije definiše razvoj integrisanih usluga u zajednici. Dodatno, nepostojanje jasnog definisanja nadležnosti Zajednice opština u vezi s ovom aktivnošću predstavljalo je institucionalnu prepreku u toku implementacije. Istovremeno, proces reorganizacije i sistematizacije razvojnih centara za djecu pri domovima zdravlja nije finalizovan – uključujući ujednačavanje koeficijenata i objedinjavanje usluga različitih stručnjaka (pedijatara, logopeda, defektologa, socijalnih radnika, psihologa, fizioterapeuta i drugih). Kao preduslovi za ove reforme, još uvijek su u toku pregovori o usaglašavanju granskih kolektivnih ugovora i izmjenama pravilnika o izabranom doktoru. Na sastanku zainteresovanih strana, kao jedno od preporučenih poboljšanja u budućem planu, istaknuto je da ovu kompleksnu aktivnost treba precizirati i razdvojiti na dvije odvojene cjeline radi lakše implementacije i nadzora.

Ključni izazovi u implementaciji ovog operativnog cilja obuhvatali su nejasno definisane institucionalne nadležnosti, kašnjenja uslovljena tekućim zakonodavnim reformama, neujednačenost u organizaciji i pružanju usluga, kao i potrebu za preciznijim planiranjem aktivnosti radi obezbjeđivanja njihove efikasne realizacije.

Zaključak za operativni cilj 1.1:

Trend je umjereno pozitivan. Ostvaren je napredak kroz formiranje radne grupe, izradu strateških dokumenata i analizu kapaciteta domova zdravlja. Ipak, ključne aktivnosti poput analize lokalnih samouprava i reorganizacije razvojnih centara nijesu realizovane, uz prisutne institucionalne i zakonodavne prepreke koje su usporile implementaciju.

Drugi operativni cilj koji je planiran u okviru ovog strateškog cilja bio je da se digitalno povežu podaci koji se prikupljaju kroz sve institucije RRD sistema (1.2).

Digitalno povezivanje podataka iz svih institucija sistema ranog razvoja djeteta ključno je za osiguranje brze i precizne razmjene informacija, praćenje razvoja djeteta kroz različite sektore i faze, te za donošenje odluka zasnovanih na pouzdanim i objedinjeno prikazanim podacima. Time se unapređuje koordinacija među institucijama, sprječava dupliranje ili zanemarivanje usluga, i omogućava efikasnije planiranje, praćenje i raspodjela resursa, što posebno koristi djeci iz ranjivih grupa. Iako nužan, ovaj korak je izuzetno zahtjevan i traži vrijeme i široku koordinaciju više sektora, ne samo informatičke podrške.

Ipak, ovaj cilj se pokazao kao izuzetno izazovan. Pored normativnih promjena koje treba da prethode efektivnom uvezivanju sistema (kao što je na primjer Uredba o obimu prava i standardima zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja), različiti djelovi sistema ranog razvoja koriste različite informatičke sisteme čije povezivanje traži vrijeme i resurse.

Zaključak za operativni cilj 1.2:

Iako je digitalno povezivanje podataka prepoznato kao ključno za efikasan i koordinisan sistem ranog razvoja djeteta, u ovom periodu nije ostvaren značajan napredak. Implementaciju usporavaju regulatorne prepreke i tehničke neusklađenosti među postojećim informacionim sistemima, a proces zahtijeva dodatno vrijeme, resurse i međusektorsku koordinaciju. Neophodno je intenziviranje napora u narednom periodu.

Treći operativni cilj se odnosio na postizanje prepoznatljivosti RRD sistema od strane relevantnih javnosti - stručne, roditelja-staratelja i opšte javnosti.

Postizanje prepoznatljivosti sistema ranog razvoja djeteta (RRD) od strane stručne javnosti, roditelja/staratelja i šire zajednice važno je jer doprinosi većem povjerenju, korišćenju i podršci uslugama koje sistem nudi. Kada je RRD sistem jasno predstavljen, razumljiv i vidljiv, stručnjaci iz različitih sektora lakše sarađuju, roditelji prepoznaju kome da se obrate i kada, a opšta javnost razvija svijest o važnosti ranog razvoja za budućnost djece i društva. Prepoznatljivost jača odgovornost institucija, podstiče ulaganja i doprinosi održivosti sistema, jer ga javnost doživljava kao relevantan, pouzdan i potreban.

Sve aktivnosti u okviru ovog operativnog cilja su realizovane, sem aktivnost 1.3.8 koja je djelimično realizovana. Naime, bilo je planirano 10 posjeta romskim zajednicama i informativni razgovori s ciljem podizanja svijesti o prenatalnim uslugama, a realizovane su četiri. Ipak, ova aktivnost se nastavlja.

Zaključak za operativni cilj 1.3:

Trend je pozitivan. Većina planiranih aktivnosti usmjerenih na jačanje prepoznatljivosti RRD sistema među stručnjacima, roditeljima i širom javnošću je uspješno realizovana. Iako je jedna aktivnost djelimično sprovedena (posjete romskim zajednicama), njen nastavak je planiran, što dodatno potvrđuje posvećenost postizanju cilja.

Četvrti operativni cilj se odnosio na uspostavljanje sistema kontinuiranog praćenja ranog razvoja djeteta.

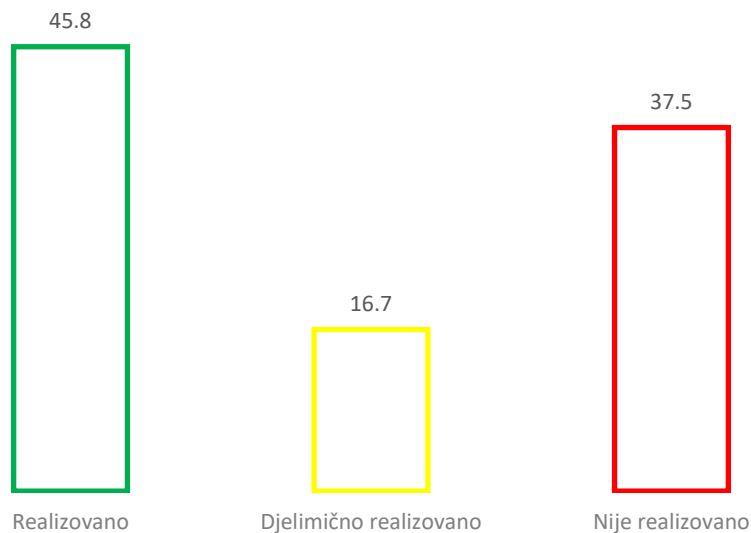
Uspostavljanje sistema kontinuiranog praćenja ranog razvoja djeteta (RRD) važno je kako bi se pravovremeno uočile promjene, identifikovali izazovi i procijenili efekti intervencija u različitim oblastima – zdravstvu, obrazovanju, socijalnoj zaštiti i dr. Kontinuirano praćenje omogućava donošenje odluka zasnovanih na pouzdanim podacima, prilagođavanje politika i programa u realnom vremenu i efikasnije usmjeravanje resursa. Takođe, ono jača odgovornost institucija i osigurava da nijedno dijete – posebno iz ranjivih grupa – ne bude zanemareno u sistemu podrške.

Ključni uspjesi su osnivanje i rad Nacionalnog koordinacionog tijela za uneprijeđenje ranog razvoja djeteta i istraživanje javnog mnjenja o ovoj temi. Uspostavljanje indikatora uspješnosti je prenijeto u naredni akcioni plan. Licenciranje Centra za rani razvoj djeteta kao naučno istraživačke institucije nije izvršeno zbog vrlo visokih uslova koji su postavljeni od strane nadležnog ministarstva. Postavlja se pitanje svrsishodnosti ove aktivnosti, tako da je radna grupa koja je razmatrala izvještaj o realizaciji zaključila da je u cilju postizanja ciljeva Strategije važnije fokusirati se na generalno jačanje kapaciteta Centra.

Zaključak za operativni cilj 1.4:

Trend je umjereno pozitivan. Uspostavljeno je Nacionalno koordinaciono tijelo i sprovedeno je istraživanje javnog mnjenja, što predstavlja važan temelj za kontinuirano praćenje RRD sistema. Ipak, određene planirane aktivnosti, poput definisanja indikatora uspješnosti i licenciranja Centra za rani razvoj djeteta, nijesu realizovane. Fokus u narednom periodu treba da bude na jačanju kapaciteta Centra i razvoju relevantnih indikatora.

U okviru prvog strateškog cilja - **Kreiran integrisan, harmonizovan i jednako dostupan sistem ranog razvoja djeteta (RRD)** planirane su 24 aktivnosti. Od planiranih, 11 aktivnosti je u potpunosti realizovano, četiri su djelimično realizovane i u toku, a 9 nije realizovano.

Slika 2: Status aktivnosti u okviru prvog strateškog cilja

Strateški cilj 1 - Kreiran integrisan, harmonizovan i jednako dostupan sistem ranog razvoju djeteta (RRD)			
Operativni cilj 1.1 - Pojedinačni elementi RRD sistema su povezani u integrisanu i prepoznatljivu cjelinu.			
Indikator učinka	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost	Trenutno stanje
<i>Kompozitni indeks: ECDI Indeks ranog razvoja djeteta</i>	Opšta populacija – 90 Dječaci - 90 Djevojčice - 91 Djeca iz gradskih sredina - 92 Djeca iz ostalih sredina - 88 Po dimenzijama: Fizički – 100 Učenje – 97 Socijalno-emocionalni – 91 Pismenost, poznavanje brojeva – 28 Romska i egipćanska populacija – 77 Dječaci - 79 Djevojčice - 75 Djeca iz gradskih sredina - 75 Djeca iz ostalih sredina - 81 Po dimenzijama: Fizički – 96 Učenje – 90 Socijalno-emocionalni – 87	Opšta populacija – 93 Dječaci - 93 Djevojčice - 94 Djeca iz gradskih sredina - 95 Djeca iz ostalih sredina - 91 Po dimenzijama: Fizički – 100 Učenje – 99 Socijalno-emocionalni – 94 Pismenost, poznavanje brojeva – 35 Romska i egipćanska populacija – 80 Dječaci - 82 Djevojčice - 78 Djeca iz gradskih sredina - 78 Djeca iz ostalih sredina - 84 Po dimenzijama: Fizički – 99 Učenje – 93 Socijalno-emocionalni – 90	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.

		Pismenost, poznavanje brojeva – 6		Pismenost, poznavanje brojeva – 15					
		Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018		Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF					
Aktivnost	Indikator	Nadležna institucija	Datum početka	Plan završetka	Status	No vi rok	Plani-rana sred-stva	Realizovana sred-stva	Izvor finansija
1.1.1 Mapiranje sistema RRD kroz kreiranje Nacionalnog vodiča za rani razvoj	Postojanje dokumenta Nacionalni vodič za rani razvoj koji je javno dostupan	MZ Partneri: MP, MRSS, NVO	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Formirana je radna grupa koja radi na dokumentu. Dodatno, ZUNS je publikovao Vodič za ranu intervenciju koji je odštampan. Preporuka: Vodič za ranu intervenciju adaptirati za vrtiće i iskoristiti analizu koju sadrži za mapiranje novih usluga.	20 27	5,000	5,000	Budžet Donacije
1.1.2 Usposta-vljanje Nacio-nalnog vodiča za rane interven-cije	Postojanje dokumenta Nacionalni vodič za rane intervencije koji je javno dostupan	MZ Partneri: MP, MRSS, NVO	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano KCCG je nosilac aktivnosti. Radna grupa je počela s radom, ali nije završila.	20 27	10,000	10,000	Budžet Donacije
1.1.3 Procjena kapaciteta, normativnog okvira i potreba lokalnih samouprava za podršku ranom razvoju djeteta, kreiranje preporuka za efikasnije uvezivanje sistema	Postojanje dokumenta Analiza stanja, kapaciteta i potreba lokalnih samouprava a adekvatnih povratnih izvještaja	MRSS ZZSDZ Partneri: MZ, MJU, ZO	I kvartal 2024. godine	III kvartal 2024. godine	Nije realizovano U toku je donošenje novog zakona o dječjoj i socijalnoj zaštiti, kojom će biti bliže ddefinisan razvoj integrisanih usluga u zajednici. Preporuka: Treba intenzivirati komunikaciju sa Zajednicom opština kako bi se analize koje postoje u okviru Vodiča za ranu intervenciju iskoristile i za ovu aktivnost.	20 26	Redo-vna sred-stva	-	Budžet
1.1.4 Analiza stanja u domovima zdravlja u smislu raspoloživosti kadra koji može biti uključen u ranu intervenciju kao priprema za	Postojanje dokumenta Analiza kapaciteta domova zdravlja	MZ	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano U saradnji sa MZ i DZ Glavnog grada UNICEF je podržao izradu analize kadrova u domovima zdravlja uključujući centre za djecu s posebnim potrebama s preporukama za unapređenje. Rezultati predstavljeni	-	10,000	700	Budžet Donacija

reorganizaciju i sistematizaciju					direktorima u oktobru 2024. Preporuka: Reforma sadašnjih centara za djecu sa posebnim potrebama Uspostavljanje novih centara za ranu intervenciju i osnaživanje postojećih– rezultirala novom akcijom za razvoj ljudskih resursa				
1.1.5 Reorganizacija i sistematizacija razvojnog centra za djecu pri svim domovima zdravlja uz ujednačavanje koeficijenata rada sa ostalim institucijama koje pružaju iste usluge, kao i objedinjavanje savjetovašta, usluga pedijatra, fizijatra, logopeda, defektologa, socijalnih radnika, fizioterapeuta, psihologa i ostalih koji pružaju usluge djeci.	Novi akti o sistematizaciji centara za djecu pri domovima zdravlja	MZ Partneri: MRSS MP	IV kvartal 2023. godine	III kvartal 2024. godine	Nije realizovano Trebalo završiti proces usaglašavanja tri granska kolektivna ugovora i izmijeniti pravilnik o izabranom doktoru. Preporuka: U narednom akcionom planu odvojiti reorganizaciju i sistematizaciju, te ujednačavanje koeficijenata rada u dvije pojedinačne aktivnosti	20 27	1,000	Redovna sredstva	Budžet
Operativni cilj 1.2 - Podaci koji se prikupljaju kroz sve institucije RRD sistema su digitalno povezani									
1.2.1 Analiza stanja informatičke povezanosti sistema RRD	Dokument analiza stanja informatičke povezanosti RRD sistema sa preporukama	MZ Partneri: MJU, MP, MRSS	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano U saradnji sa Ministarstvom zdravlja, UNICEF je u oktobru 2024. organizovao posjetu regionalnog konsultanta za digitalno zdravlje, tokom koje je izrađen prijedlog za bolju informatičku povezanost zdravstvenog sistema i definisani indikatori za unapređenje kliničke prakse, ali analiza nije obuhvatila druge sektore.	20 27	50,000	0	Budžet

					Preporuka: Uključiti Udruženje roditelja				
1.2.2 Normativna izmjena u cilju obezbjeđivanja uslova za povezivanje informatički nepovezanih djelova RRD sistema	Promjena zakona i podzakonskih akata koji definišu prikupljanje i pristup podacima u oblasti RRD tako da se omogući integracija sistema	MZ Partneri: MJU, MP, MRSS	I kvartal 2024. godine	I kvartal 2024. godine	Nije realizovano	2027	Redovna aktivnost	-	Budžet
1.2.3 Uvezivanje informacionog sistema	Jedinstveni sistem elektronske razmjene podataka među institucijama RRD	MZ Partneri: MJU, MP, MRSS	III kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Prenesen je novac Direktoratu za digitalno zdravlje Ministarstvo zdravlja	2027	500,000	445,000	Budžet
1.2.4 Unapređenje informacionog sistema u dijelu evidencije patronažnih posjeta	Dodati su indikatori u elektronski sistem evidencije patronažnih posjeta i podaci su počeli da se prikupljaju	MZ FZO CG	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Prvi korak je promjene Uredbe o obimu prava i standardima zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja za primarni nivo	2026	Tekuća sredstva		Budžet
1.2.5 Unapređenje informacionog sistema i evidencije u oblasti njege porodilja i novorođenčadi	Dodati su indikatori u elektronski sistem evidencije njege porodilja i novorođenčadi i podaci su počeli da se prikupljaju	MZ FZO CG	II kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Ispunjavanje preporuka iz analize opisane u aktivnosti 1.2.1. je u realizaciji. Dok se ne završi registar razvoja ne može se zaključiti ova aktivnost Nije automatizovano generisane podataka Jos uvijek nepovezani sistemi koje koriste različite zdravstvene ustanove	2026	50,000	0	Budžet
Operativni cilj 1.3 - RRD sistem je prepoznat od strane relevantnih javnosti - stručne, roditelja-staratelja i opšte javnosti									
1.3.1 Promovisanje Bebbo mobilne aplikacije kako bi se povećao broj korisnik/ca	Svaki centar za socijalni rad, vrtić i dom zdravlja ima istaknut poster za Bebbo aplikaciju Broj pripremljen	IJZCG Partneri: MZ, MP, MRSS, NVO	IV kvartal 2023. godine	III kvartal 2024. godine	Realizovano Posjećeno 25 vrtića Održane edukacije za roditelje Podijeljeni posteri i flajeri Predstoji podjela postera za mobilnu aplikaciju	-	2,000	2,000	Budžet

	ih infografika - najmanje 3 Broj postera - najmanje 300 Broj prezentacija u medijima - najmanje 3				Dodatno - na svim dokumentima stavljen QR kod aplikacije				
1.3.2 Promovisanje pozitivnog roditeljstva, principa programa Brižne porodice, i većeg uključivanja očeva i pripadnika ranjivih grupa u program pozitivnog roditeljstva	Broj roditelja koji su bili učesnici na radionicama koje su organizovane u toku sprovođenja programa - najmanje 200 Pripremljene i preko društvenih mreža distribuirane infografike - najmanje 3 Broj prezentacija u medijima - najmanje 3	MZ DZ BP Partneri: MP, MRSS, NVO	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano I dalje funkcioniše u vrtićima, počelo u resursnim centrima Ukupno 48 grupa sa 523 uključena roditelja tokom 2024.godine prošlo kroz program Brižne porodice, od kojih je 420 (80%) dobilo sertifikate o uspješno završenom program. Od svih uključenih roditelja 11.5% su bili očevi. Takođe. sertifikate je dobilo 45 romskih i egipćanskih roditelja Preporuka: U sljedeći akcioni plan uključiti promociju mogućnosti da otac prisustvuje porođaju	-	2,000	1,155	Budžet
1.3.3 Medijsko promovisanje porodično orijentisane rane intervencije koja uključuje roditelja/staratelja djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju	Broj objava u medijima - najmanje 10	MZ Partneri: MP, MRSS, NVO	IV kvartal 2023. godine	III kvartal 2024. godine	Realizovano Formiran tim, medijski promovisana usluga Objavljeno na TV Vijesti i prenešene od strane drugih medija	-	2,000	336.27	Budžet
1.3.4 Kreiranje dostupnog materijala za informisanje roditelja/staratelja o tome kako da prate i podstiču razvoj svog djeteta – Priprema za roditeljstvo i prvi koraci	Brošura koji se može podijeliti roditeljima u fizičkoj ili elektronskoj formi U fizičkog formi distribuirano najmanje 500 primjeraka	CSO ZZŠ MP	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano Materijal dostupan na web sajtu: https://epale.ec.europa.eu/system/files/2021-12/Prirucnik%20roditeljstvo%20web.pdf	-	6,000	0	Budžet
1.3.5 Kampanja za korišćenje	Kreiranje i distribuiranje materijala u	MZ, FZO, IJZ, DZ	I kvartal 2024. godine	II kvartal 2024. godine	Realizovano	-	5,000	4,980.3	Budžet

preventivnih pedijatarskih usluga	najmanje 7000 primjeraka				Formirana radna grupa, pripremljen materijal, urađena lektura i korektura, poslato na štampu 7200, dodati i 120 postera Podijeljeno domovima zdravlja, posleto MP da se stavi u vrtiće, komunikacija sa volijem i lakovićem da se i tamo prosljedjuje				
1.3.6 Kampanje za upis u ustanove predškolskog vaspitanja Pripremljeni i distribuirani poster, infografike na društvenim mrežama i informisani mediji	Broj pripremljenih infografika - najmanje 3 Broj postera - najmanje 300 Broj prezentacija u medijima - najmanje 3	MP, ZZŠ	III kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano Aktivnost redovna u opštoj i u populaciji RE dece Preporuka: da se aktivnost nastavi	-	7,000	Tekuća sredstva	Budžet
1.3.7 Promocija značaja imunizacije djece Ova kampanja će se sprovoditi korišćenjem postojećih resursa, posjetama vrtićima i organizacijom tribina	Broj javnih tribina u cilju promocije - najmanje 5 broj posjeta vrtićima u cilju promocije - najmanje 25	MZ, IJZCG, MP	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano	-	10,000	10,000	Budžet
1.3.8 Kampanja za povećanje obuhvata prenatalnim uslugama među romskom populacijom Posjete romskim zajednicama i informativni razgovor s ciljem podizanja svijesti o prenatalnim uslugama	Broj posjeta - minimalno 10	MLJMP, MZ, MRSS, NVO	I kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Održane 4 posjete: Bar, Berane i 2 u PG Preporuka: Nastaviti i proširiti	20 27	5,000	0	Budžet
1.3.9 Strateško partnerstvo sa javnim servisom Ostvarivanje strateškog partnerstva sa	Broj tematskih priloga - najmanje 30	MZ, MRSS, MP	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano	?	Tekuća sredstva	-	Budžet

javnim servisom za komuniciranje ideja iz ranog razvoja kroz programe i sadržaje javnog servisa									
Operativni cilj 1.4 Kvalitet funkcionisanja RRD sistema se kontinuirano prati									
1.4.1 Uspostavljanje nacionalnog tijela za monitoring RRD	Postojanje nacionalnog tijela za monitoring RRD	MZ, Partneri: MP, MRSS, NVO organizacije	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano Osnovano Nacionalno koordinaciono tijelo za unapređenje ranog razvoja djeteta koje se redovno sastajalo tokom 2024. godine	-	Tekuća sredstva	-	Budžet
1.4.2 Istraživanje javnog mnjenja o u vezi sa ranim razvojem djeteta	Najmanje jedno istraživanje	MZ, IJZCG	I kvartal 2024. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano Sprovedeno istraživanje, piše se izvještaj	-	14,000	14,000	Budžet
1.4.3 Uspostavljanje indikatora uspješnosti RRD	Definisana lista indikatora kojima će se pratiti rani razvoj djeteta	Nacionalno tijelo za monitoring RRD	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Nije realizovano Nacionalno tijelo je zasjedalo šest puta prošle godine i raspravljalo o ovoj temi Preporuka: U sljedećem akcionom planu redefinisati i precizirati ovu aktivnost i konkretnije pozicionirati listu o kojoj je riječ.	-	Tekuća sredstva	-	Budžet
1.4.4 Uključiti i primijeniti RRD i RI u indikatore praćenja kvaliteta rada predškolskog vaspitanja	Broj obučениh nadzornika	MP, ZZŠ	I kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka: Aktivnije uključiti Zavod za školstvo	20 27	5,000	0	Budžet
1.4.5 Priprema dokumentacije i uslova za licenciranje Centra za rani razvoj djeteta kao istraživačke institucije	Dokumentacija za prijavu pripremljena	CRR KCCG	I kvartal 2024. godine	III kvartal 2024. godine	Nije realizovano U toku je donošenje novih pravila za licenciranje, tako da ova aktivnost mora sačekati novi okvir licenciranja.	-	Tekuća sredstva	-	Budžet

Zaključak za prvi strateški cilj: Kreiran integrisan, harmonizovan i jednako dostupan sistem ranog razvoja djeteta (RRD)

Trend u postizanju ovog strateškog cilja može se ocijeniti kao **umjereno pozitivan**. Ostvaren je vidljiv napredak u jačanju institucionalne osnove sistema kroz formiranje radnih tijela, izradu strateških dokumenata i uspostavljanje međusektorskih mehanizama koordinacije. Aktivnosti na unapređenju prepoznatljivosti RRD sistema su u velikoj mjeri realizovane, a uspostavljanje Nacionalnog koordinacionog tijela i sprovođenje istraživanja javnog mnjenja predstavljaju važne korake ka dugoročno održivom sistemu praćenja.

Međutim, ključni izazovi i dalje usporavaju napredak – posebno u oblasti digitalnog povezivanja podataka i završetka reformi vezanih za reorganizaciju i sistematizaciju razvojnih centara. Implementaciju dodatno otežavaju institucionalne i regulatorne prepreke, kao i tehničke neusklađenosti među sektorima.

U narednom periodu, biće ključno osigurati bolju međusektorsku koordinaciju, ubrzati digitalnu integraciju podataka i ojačati kapacitete postojećih institucija kako bi sistem bio funkcionalniji, dostupniji i održiviji za svu djecu, uključujući i one iz najranjivijih grupa.

U okviru drugog strateškog cilja - **Usluge ranog razvoja su jednako dostupne i kvalitetne u svim fazama razvoja djeteta uz osnažene porodice, koje su uključene na partnerskoj osnovi** – planirano je šest operativnih ciljeva i 13 indikatora učinka. Za sve sem dva od tih indikatora, podaci nisu dostupni iz istog razloga kao i kad je prvi strateški cilj u pitanju.

Podaci su dostupni za indikator – obuhvat vakcinacije, koji ukazuju na to da je Crna Gora na dobrom putu da postigne planirane vrijednosti. Naime, cilj kad je vakcinacija u pitanju bio je 85% za BCG, a na manje od polovine implementacije Strategije postignut je obuhvat od 80%, za prvu dozu DTP-a cilj je 98%, a postignuto je 93%, DTP3 (treća doza) cilj je 87%, a postignuto je već 81%, za Hib3 cilj je 86%, a postignuto je 81%, kad su u pitanju zauške, male boginje i rubela (MMR) prva doza cilj je 25%, a postignuto je 24%.

Takođe, kad je u pitanju indikator - broj upisanih u vrtić i ustanove preškolskog obrazovanja, cilj do kraja važenja Strategije je već gotovo postignut. Cilj je bio 26.000 djece, a posljednji dostupni podatak ukazuje na to da je u posljednjoj godini već upisano 25,932 djece.

Procent žena starosti 15-49 godina koje su rodile živorođeno dijete u posljednje dvije godine i koje su tokom posljednje trudnoće bile pregledane: a. Bar jednom od strane stručnog zdravstvenog osoblja b. Najmanje četiri puta od strane bilo kog pružaoca usluga	Opšta populacija: a. 97.2 b. 94.2 c. 72.6 Romska naselja: a. 90.6 b. 75.4 c. 44.3 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: a. 98 b. 96 c. 75 Romska naselja: a. 95 b. 80 c. 48 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
---	---	---	---

Najmanje osam puta od strane bilo kog pružaoca usluga			
Procent žena starosti 15-49 godina koje su rodile živorođeno dijete u posljednje dvije godine i čije je posljednje živorođeno dijete nakon rođenja stavljeno na majčine grudi	Opšta populacija: 33.9 Romska naselja: 29.1 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 80 Romska naselja: 80 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
Obuhvat vakcinacijom	BCG – 76% DTP (prva doza) – 94% DTP3 (treća doza) – 83% Hib3 – 83% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 18% SZO i UNICEF, 2021	BCG – 85% DTP (prva doza) – 98% DTP3 (treća doza) – 87% Hib3 – 86% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 25% SZO i UNICEF	BCG – 80% DTP (prva doza) – 93% DTP3 (treća doza) – 81% Hib3 – 81% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 24% SZO i UNICEF, 2023 (objavljeno 2024. godine)
Procentat majki koje su pohađale školu roditeljstva (školu za trudnice) koja se organizuje u domovima zdravlja	16% - DA (biološke majke) 2% - majke nižeg obrazovanja 10% - majke srednjeg obrazovanja 23% - majke višeg obrazovanja 21% - zaposlene 10% - nezaposlene 8% - koje žive u sjevernom regionu Izvor: Istraživanje znanja, stavova i praksi o ranom razvoju djece, IPSOS, UNICEF, 2021.	20% - DA (biološke majke) 10% - majke nižeg obrazovanja 15% - majke srednjeg obrazovanja 25% - majke višeg obrazovanja 26% - zaposlene 15% - nezaposlene 15% - koje žive u sjevernom regionu Izvor: Istraživanje znanja, stavova i praksi o ranom razvoju djece, UNICEF	Istraživanje će biti sprovedeno na kraju važenja Strategije, tako da će biti dostupni finalni podaci.
Procentat novorođenčadi mlađe od 6 mjeseci koja su isključivo dojena	Opšta populacija: 19.5 Romska naselja: 13.6 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 49 Romska naselja: 40 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
Rana inicijacija dojenja	Opšta populacija: 24 Izvor: Ministarstvo zdravlja, administrativni izvor	Opšta populacija: 50 Izvor: Ministarstvo zdravlja, administrativni izvor	Podaci za međuperiod nisu dostupni. Biće prikupljeni za finalni izvještaj o realizaciji Strategije
Procent djece starosti 6-23 mjeseca koja su imala prihvatljivu ishranu	Opšta populacija: 48% Romska naselja: 22% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 55% Romska naselja: 30% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja

			Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
Gojaznost djece od 7 godina	Dječaci – 16.1% Djevojčice – 10.5% IJZ i Evropska inicijativa za praćenje gojaznosti kod djece (COSI, Childhood Obesity Surveillance initiative), 2019	Dječaci – 13% Djevojčice – 7% IJZ i Evropska inicijativa za praćenje gojaznosti kod djece (COSI, Childhood Obesity Surveillance Initiative)	Podaci će biti dostupni do kraja važenja Strategije.
Broj upisanih u vrtić i ustanove preškolskog obrazovanja	Opšta populacija: u septembru 2022. upisano 24.659 (11.712 djevojčica i 12.947 dječaka), 7% više spram prethodne godine Izvor: MEIS	26.000 Izvor: MEIS	25.932 13.566 dječaka 12.366 djevojčica Izvor: MEIS
Nasilno disciplinovanje djece (3-4 godine)	Opšta populacija – 71% Romska populacija - 64% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija – 65% Romska populacija - 60% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
Procent djece uzrasta 24-59 mjeseci koja su bila uključena u četiri ili više aktivnosti koje pružaju ranu stimulaciju i odgovarajuću brigu tokom posljednja tri dana a. S bilo kojim odraslim članom domaćinstva b. S ocem c. S majkom	Opšta populacija: a. 90.7 b. 44.1 c. 84.2 Romska naselja: a. 50.7 b. 18.1 c. 36.2 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: a. 94 b. 47 c. 88 Romska naselja: a. 54 b. 24 c. 40 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
Postojanje multisektorskog modela podrške ranoj intervenciji utemeljenog na dokazima i namijenjenog djeci uzrasta od rođenja do polaska u školu, sa naglaskom na djeci do tri godine sa razvojnim rizicima i identifikovanim razvojnim kašnjenjima i smetnjama	Mješoviti, fragmentisani model rane intervencije sa elementima terapijskog medicinskog pristupa i elementima bio-psiho socijalnog pristupa. Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022	Usvojena nova paradigma koja odražava načele savremenog multisektorskog, bio – psiho - socijalnog, transdisciplinarnog pristupa ranoj intervenciji i pilotirana u najmanje 4 opštine	U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.
Postojanje nacionalnog sistema praćenja razvoja djeteta koji koristi standardizovane instrumente za skrining i razvojno praćenje	Nepostojanje nacionalnog sistema praćenja razvoja djeteta Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022	Progresivno unaprijeđen sistem praćenja razvoja djeteta	U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.

Tabela 2: Indikatori učinka u okviru drugog strateškog cilja

Kada je u pitanju prvi operativni cilj – unaprijediti sistem zdravstvene zaštite majki i djece, glavni uspjesi su bili izrada Vodiča za rad patronažnih sestara i protokol o postupanju za preventivne usluge. Vodič je dostupan na internet stranici Ministarstva zdravlja, a u toku je štampa. Takođe, kreiran je registar rasta koji treba da bude implementiran tokom sljedećeg akcionog plana.

Ključni izazovi su se odnosili na ambiciozno planiranje određenih aktivnosti koje je trebalo planirati za cjelokupno trajanje Strategije, kao i izmjenu određenih normativa kako bi se na primjer promijenio paket usluga koje pružaju patronažne sestre. I ova aktivnost je produžena za naredni period. Na kraju, radna grupa je utvrdila da je jedna aktivnost već implementirana kroz Bebbo aplikaciju tako da treba iskoristiti tamo postojeći upitnik.

Zaključak za operativni cilj 2.1:

Trend je umjereno pozitivan. Ostvareni su važni pomaci kroz izradu Vodiča za rad patronažnih sestara i protokola za preventivne usluge, kao i razvoj registra rasta koji će biti implementiran u narednom periodu. Ipak, pojedine aktivnosti nijesu realizovane u planiranom roku zbog potrebe za normativnim izmjenama i preambiciozno postavljenih ciljeva. Dio planiranih intervencija prenesen je u naredni akcioni plan, uz preporuku da se u njegovoj realizaciji oslonimo i na već postojeće alate poput Bebbo aplikacije.

U pogledu drugog operativnog cilja – unapređenja kvaliteta ishrane djece – većina planiranih aktivnosti je uspješno realizovana. Kada je riječ o sprovođenju preporuka iz istraživanja o deficitu mikronutrijenata u romskoj zajednici, realizovane su tri od ukupno šest preporuka, što predstavlja djelimičan, ali značajan korak ka unapređenju nutritivnog statusa ove posebno ranjive grupe.

Zaključak za operativni cilj 2.2:

Trend je pozitivan. Većina planiranih aktivnosti je realizovana.

Treći operativni cilj je bio unaprijediti kvalitet i dostupnost ranog učenja za svu djecu. Većina aktivnosti koje su planirane je realizovano. Pripremljen je didaktički materijal, obavljene obuke za vaspitače za sprovođenje individualnog rada sa djecom, uspostavljena digitalna učionica, organizovane interaktivne službe u u naseljima Donje Luge u Beranama, Bistrici u Bijelo Polju, Lastvi Grbaljskoj u Budvi i u podgoričkim prigradskim naseljima Barutani, Berima, Grbavcima i Piperima.

Ključni izazov bila je ambicioznost aktivnosti 2.3.5 – pilotiranje putujućeg vrtića. Radna grupa je razmotrila probleme koji se odnose na ovu aktivnost i predložila njeno redefinisane u narednom akcionom planu.

Zaključak za operativni cilj 2.3:

Trend je pozitivan. Većina planiranih aktivnosti je uspješno realizovana, uključujući razvoj didaktičkog materijala, obuke za vaspitače, uspostavljanje digitalne učionice i organizovanje interaktivnih službi u više naselja. Ključni izazov predstavljala je složenost aktivnosti vezane za pilotiranje putujućeg vrtića, koja će biti redefinisana i prilagođena u narednom akcionom planu.

Četvrti operativni cilj odnosio se na povećanje nivoa sigurnosti i bezbjednosti okruženja za razvoj djece planirao je niz aktivnosti koje su se pokazale veoma izazovnim za implementaciju, tako da veći dio njih nije realizovan i prenešen je u novi period planiranja.

Kod nekih aktivnosti radna grupa je zaključila da nadležnost treba redefinisati. Kada su druge aktivnosti u pitanju, izostanak usvajanja određenih zakona onemogućila je njihovu realizaciju. Na primjer kako nije usvojen Zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta, tako ni aktivnost 2.4.4 koja se odnosila na uspostavljanje prijateljskog sistema vještačenja nije mogla realizovati.

Zaključak za operativni cilj 2.4:

Nije ostvaren planirani rezultat. Većina planiranih aktivnosti nije realizovana zbog brojnih izazova u implementaciji, uključujući nejasno definisane nadležnosti i kašnjenja u usvajanju ključnih zakonskih akata. Dio aktivnosti je prenesen u naredni planski period, a za pojedine je preporučeno redefinisanje institucionalne odgovornosti. Neophodno je pojačati napore ka ostvarivanju ovog cilja.

Većina aktivnosti iz operativnog cilja 5 - ojačano odgovorno i zdravo roditeljstvo u ranom rastu i razvoju djece je realizovana. Jedina nerealizovana aktivnost je uvođenje novih programa roditeljstva je preporučeno da se prenese u nadležnost Centra za rani razvoj. Plan je da novi programi pokriju uzraste djece koji do sad nisu pokriveni programima roditeljstva.

Zaključak za operativni cilj 2.5:

Trend je pozitivan. Većina planiranih aktivnosti je uspješno realizovana.

Posljednji operativni cilj u okviru drugog strateškog plana bio je unaprijeđena koordinacija svih ključnih aktera od značaja u cilju uspostavljanja sistema za pružanje savremene rane intervencije utemeljene na dokazima. Značajan iskorak ostvaren je kroz saradnju Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete, nauke i inovacija, Ministarstva rada i socijalnog staranja i UNICEF-a, koji su podržali pilotiranje porodično orijentisanog modela rane intervencije (PORI) u opštinama Kotor, Bijelo Polje i Glavnom gradu Podgorici (Resursni centar "Podgorica"), počev od sredine 2023. godine. U toku je i proširenje programa na opštinu Berane. Tokom 2024. godine, intenzivnim PORI modelom obuhvaćeno je 20 porodica, dok je manje intenzivnim oblikom podržano ukupno 356 porodica.

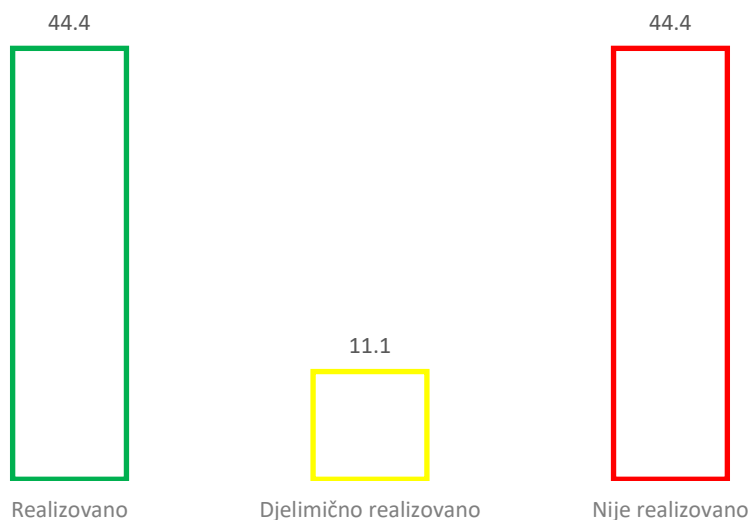
Ključni izazov u implementaciji bio je uspostavljanje i usaglašavanje protokola i instrumenata saradnje, i uloge i odgovornosti između ključnih multisektorskih

aktera rane intervencije na pilot lokacijama, uključujući predstavnike/ce roditelja djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju.

Zaključak za operativni cilj 2.6:

Trend je pozitivan. Ostvaren je značajan napredak kroz uspješno pilotiranje porodično orijentisanog modela rane intervencije (PORI) u više opština, uz planirano proširenje obuhvata. Više pažnje treba posvetiti uspostavljanju i usaglašavanju protokola saradnje i jasnijem definisanju uloga među multisektorskim akterima, što ostaje važno polje za dalji razvoj i jačanje koordinacije.

U okviru drugog strateškog cilja - Usluge ranog razvoja su jednako dostupne i kvalitetne u svim fazama razvoja djeteta uz osnažene porodice, koje su uključene na partnerskoj osnovi, planirano je šest operativnih ciljeva za čije postizanje je planirano i 27 aktivnosti.

Slika 3: Status aktivnosti u okviru drugog strateškog cilja

Strateški cilj 2 - Usluge ranog razvoja su jednako dostupne i kvalitetne u svim fazama razvoja djeteta uz osnažene porodice, koje su uključene na partnerskoj osnovi			
Operativni cilj 2.1 - Unaprijeđen sistem zdravstvene zaštite majki i djece			
Indikator učinka	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost	Trenutno stanje
Procent žena starosti 15-49 godina koje su rodile živorođeno dijete u posljednje dvije godine i koje su tokom posljednje trudnoće bile pregledane: a. Bar jednom od	Opšta populacija: a. 97.2 b. 94.2 c. 72.6 Romska naselja: a. 90.6 b. 75.4 c. 44.3	Opšta populacija: a. 98 b. 96 c. 75 Romska naselja: a. 95 b. 80 c. 48	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.

<i>strane stručnog zdravstvenog osoblja</i> <i>b. Najmanje četiri puta od strane bilo kog pružaoca usluga</i> <i>Najmanje osam puta od strane bilo kog pružaoca usluga</i>		Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018		Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF					
<i>Procent žena starosti 15-49 godina koje su rodile živorođeno dijete u posljednje dvije godine i čije je posljednje živorođeno dijete nakon rođenja stavljeno na majčine grudi</i>		Opšta populacija: 33.9 Romska naselja: 29.1 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018		Opšta populacija: 80 Romska naselja: 80 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF		U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.			
Obuhvat vakcinacijom		BCG – 76% DTP (prva doza) – 94% DTP3 (treća doza) – 83% Hib3 – 83% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 18% SZO i UNICEF, 2021		BCG – 85% DTP (prva doza) – 98% DTP3 (treća doza) – 87% Hib3 – 86% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 25% SZO i UNICEF		BCG – 80% DTP (prva doza) – 93% DTP3 (treća doza) – 81% Hib3 – 81% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 24% SZO i UNICEF, 2023 (objavljeno 2024. godine)			
<i>Procenat majki koje su pohađale školu roditeljstva (školu za trudnice) koja se organizuje u domovima zdravlja</i>		16% - DA (biološke majke) 2% - majke nižeg obrazovanja 10% - majke srednjeg obrazovanja 23% - majke višeg obrazovanja 21% - zaposlene 10% - nezaposlene 8% - koje žive u sjevernom regionu Izvor: Istraživanje znanja, stavova i praksi o ranom razvoju djece, IPSOS, UNICEF, 2021.		20% - DA (biološke majke) 10% - majke nižeg obrazovanja 15% - majke srednjeg obrazovanja 25% - majke višeg obrazovanja 26% - zaposlene 15% - nezaposlene 15% - koje žive u sjevernom regionu Izvor: Istraživanje znanja, stavova i praksi o ranom razvoju djece, UNICEF		Istraživanje će biti sprovedeno na kraju važenja Strategije, tako da će biti dostupni finalni podaci.			
Aktivnost	Indikator	Nadležna institucija	Datum početka	Plan završetka	Status	No vi rok	Plani-rana sred-stva	Realizovana sred-stva	Izvor finansija
2.1.1 Unaprijediti dostupnost savjetovanja za trudnice, dojenje, škole roditeljstva kroz otvaranje savjetovališta	18 domova zdravlja u kojima postoje 3 savjetovališta	MZ Partneri: MRSS, NVO	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano 5 domova zdravlja prošlo obuku i opremanje Preporuka: Razdvojiti na više aktivnosti. Ambiciozna aktivnost	2927	10,000	-	Budžet

pri svim domovima zdravlja u Crnoj Gori u sklopu Razvojnih centara za djecu Formirati savjetovaništa za trudnice, savjetovanište za dojenje i školu roditeljstva u svim domovima zdravlja					koja treba da traje do kraja trajanja Strategije, u naprednom periodu predvidjeti formiranje.				
2.1.2 Povećanje broja posjeta patronažnih sestara na 5 nakon otpusta iz porodilišta Izmjena Paketa usluga u cilju povećanja broja posjeta patronažnih sestara	Najmanje 5 dolazaka po otpustu Promijenjen Paket usluga	MZ i FZO	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Nije realizovano Neophodna je izmjena Uredbe o obimu prava i standardima zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja koja se očekuje u narednom periodu.	-	Tekuća sredstva		Budžet
2.1.3 Izraditi Vodič za rad patronažnih sestara i protokol o postupanju za preventivne usluge Formiranje radne grupe za izradu Vodiča kojim će se rukovoditi sve patronažne sestre u Crnoj Gori	Usvojen vodič i protokol postupanja od strane nadležnog organa MZ	MZ i DZ Glavnog grada	I kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano Imenovana radna grupa. Pripremljen vodič, usvojen od strane MZCG, postavljen na web stranu MZ, čeka se štampa	-	11,000	10,947	Budžet
2.1.4 Implementacija registra rasta	Funkcioniše registar rasta djece	IJZCG	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Formirana radna grupa, usaglašeno set parametara, održano 6 sastanaka., U toku je proces definisanja protokola za unošenje podataka. Takođe, neophodna informatička podrška – treba da se izradi uputstvo za programiranje (projektni zadatak) Preporuke: Definirati projektni zadatak	2027	10,000	0	Budžet

2.1.5 Kreiranje registra razvoja	Kreiranje registra razvoja djece	IJZCG	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano Napomena: Ova i aktivnost 2.1.4 je trebalo da budu jedna aktivnost. Pod ovom aktivnošću je podrazumijevano kreiranje registra.	-	20,000	6,000	Budžet
2.1.6 Kreiranje razvojnog upitnika za roditelje koji za cilj ima identifikaciju odstupanja u svim razvojnim domenima (tzv. crveni alarm) uz savjete za usmjerenje roditelja gdje i na koji način da potraži stručnu pomoć, uz dalju promociju ove alatke u Bebbo aplikaciji.	Broj preuzetih upitnika u odnosu na broj djece u toj generaciji za koju se upitnik veže	MZ	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka: Već postoji aplikacija u Bebbo upitniku. Treba iskoristiti postojeći upitnik i naći dodatnu platformu. Nosilac treba da bude Centar za rani razvoj, ali da se što više domova zdravlja, pedijatar i vrtića da se uključi.	202 7	Tekuća sredstv a	-	Budžet
2.1.7 Izrada smjernica za neurorazvojne poremećaje	Postojanje dokumenta Smjernice za neurorazvoj ne poremećaje	CRR KCCG, MZ	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano	202 7	Tekuća sredstv a	-	Budžet

Operativni cilj 2.2 - Unaprijeđen kvalitet ishrane djece

Indikator učinka	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost	Trenutno stanje
<i>Procenat novorođenčadi mlađe od 6 mjeseci koja su isključivo dojena</i>	Opšta populacija: 19.5 Romska naselja: 13.6 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 49 Romska naselja: 40 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
<i>Rana inicijacija dojenja</i>	Opšta populacija: 24 Izvor: Ministarstvo zdravlja, administrativni izvor	Opšta populacija: 50 Izvor: Ministarstvo zdravlja, administrativni izvor	Podaci za međuperiod nisu dostupni. Biće prikupljeni za finalni izvještaj o realizaciji Strategije
<i>Procent djece starosti 6-23 mjeseca koja su imala prihvatljivu ishranu</i>	Opšta populacija: 48% Romska naselja: 22% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 55% Romska naselja: 30% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF	U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.
<i>Gojaznost djece od 7 godina</i>	Dječaci – 16.1% Djevojčice – 10.5%	Dječaci – 13% Djevojčice – 7%	Podaci će biti dostupni do kraja važenja Strategije.

		IJZ i Evropska inicijativa za praćenje gojaznosti kod djece (COSI, Childhood Obesity Surveillance initiative), 2019			IJZ i Evropska inicijativa za praćenje gojaznosti kod djece (COSI, Childhood Obesity Surveillance Initiative)				
2.2.1 Promocija savjetovališta za dojenje i ishranu kroz pedijatarske ordinacije Smjernice za pravilnu ishranu djece uzrasta 0 do 24 mjeseca će biti štampane i distribuirane kroz pedijatarske ordinacije	Kreiran i distribuiran materijal - najmanje 10.000 primjeraka	IJZCG i MZ	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano	-	Tekuća sredstva	-	Budžet
2.2.2 Sprovođenje preporuka iz istraživanja o deficitu mikronutrijenata kod žena, trudnica i male djece	Broj preporuka koje su implementirane	IJZG	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Realizovane su preporuke koje se ne tiču obogaćivanja hrane i istraživanja u romskoj zajednici (3 od 6 koje su definisane u Izvještaju istraživanja)	2026	Tekuća sredstva	-	Budžet
Operativni cilj 2.3 - Unaprijeđen kvalitet i dostupnost ranog učenja za svu djecu									
Indikator učinka		Početna vrijednost			Ciljna vrijednost		Trenutno stanje		
Broj upisanih u vrtić i ustanove preškolskog obrazovanja		Opšta populacija: u septembru 2022. upisano 24.659 (11.712 djevojčica i 12.947 dječaka), 7% više spram prethodne godine Izvor: MEIS			26.000 Izvor: MEIS		25.932 13.566 dječaka 12.366 djevojčica Izvor: MEIS		
2.3.1 Osavremeniti Program rada u vrtićima sa temama od značaja za RRD i RI	Program osavremenje, broj obučanih	MP i ZZŠ	II kvartal 2024. godine	III kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka: Aktivnije uključiti Zavod za školstvo	2027	7,000	0	Budžet
2.3.2 Osigurati individualizaciju u radu, izradu stimulativne didaktike i primijeniti AAC i AT u radu	Broj dece s POP kojoj se sprovodi individualizacija, broj obuka i obučanih vaspitača, broj urađene didaktike	MP, ZZŠ, Resursni centar	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano Urađeni didaktički materijali, obuke za vaspitače, broj djece sa kojom se sprovodi individualizacije obuke nije dostupan. Kroz program prošlo 58 djece	-	15,000	0	Budžet

2.3.3 Primijeniti programa ranog učenja kod kuće (izrada didaktike, digitalni sadržaj i sl.)	Broj korisnika	MP, ZZŠ, Resursni centar	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano Svako dijete ima svoju šifru za ulazak roditelja u digionicu	-	20,000	Tekuća sredstv a	Budžet
2.3.4 Proširiti interaktivne službe	Broj IS i obuhvaćen e dece	MP, ZZŠ	I kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano Interaktivne službe otvorene u naseljima Donje Luge u Beranama, Bistrici u Bijelo Polju, Lastvi Grbaljskoj u Budvi i u podgoričkim prigradskim naseljima Barutani, Berima, Grbavcima i Piperima. Interaktivne službe su ranije osnovane u 17 crnogorskih opština	-	5,000	0	Budžet
2.3.5 Pilotirati putujući vrtić	Nabavljen autobus, opremljen, osmišljen program, broj obilazaka i broj obuhvaćen e dece	MP, ZZŠ	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka: redefinisati aktivnost za naredni akcioni plan	202 7	100,00 0	-	Budžet

Operativni cilj 2.4 - Povećan nivo sigurnosti i bezbjednosti okruženja za razvoj djece

Indikator učinka		Početna vrijednost		Ciljna vrijednost		Trenutno stanje			
Nasilno disciplinovanje djece (3-4 godine)		Opšta populacija – 71% Romska populacija - 64% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018		Opšta populacija – 65% Romska populacija - 60% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF		U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.			
2.4.1 Priprema analize i izrada plana integracije dnevni centara u sistem podrške sistemu rane intervencije i ranog razvoja djeteta	Postojanje preciznih smjernica kao kadrovski, organizacio no integrirati resurse dnevni centara u sistem RRD	MRSS, ZDSZ, MZ	I kvartal 2024. godine	III kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka: Da se aktivnost prenese u naredni akcioni plan i da nosilac bude Ministarstvo zdravlja	202 6	Tekuća sredstv a	-	Budžet
2.4.2 Trening za trenere u oblasti zanemarivanja i zlostavljanja uključujući	Tim trenera obučen	MZ, DZ	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano Održan 28-30.11.2024. u Budvi i obučeno 20 trenera	-	15,000	14998	Budžet

medicinskog zanemarivanja									
2.4.3 Uvođenje integriranih usluga intenzivne podrške porodicama u porodičnom okruženju Ova aktivnost podrazumijeva izmjenu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti na način da se uvede normativni osnov za integrirane usluge intenzivne podrške porodicama (npr. defektološke, psihološke, usluge logopeda) koje bi se sprovodile u porodičnom okruženju	Izmijenjen Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti u dijelu uvođenja integriranih usluga intenzivne podrške	MRSS	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Radna grupa radi na tekstu zakona, u aktuelnoj verziji su predviđene integrirane usluge. . Preporuka: da se aktivnost prenese u naredni akcioni plan	2026	Tekuća sredstva	-	Budžet
2.4.4 Uspostavljanje za dijete prijateljskog sistema vještačenja Ova aktivnost podrazumijeva donošenje odgovarajućeg zakona i formiranje institucionalnog oblika u okviru budućeg Zavoda koji će imati razrađenu shemu ili kroz odjeljenje za djecu ili kroz opšte preporuke lokalnom-orientacionom tijelu (reformisane komisije za usmjeravanje) u odnosu na utvrđeno stanje iz kojih se dalje stvara nivo odgovora	Uspostavljen sistem koji je orijentisan na dijete i porodicu	MRSS	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Nije realizovano Nije usvojen Zakon o jedinstvenom vještačenju invaliditeta tako da aktivnost nije mogla biti realizovana. Preporuka: Aktivnost prenijeti u 2026. godinu i bolje definisati	2026	Tekuća sredstva	-	Budžet

koji je detetu potreban u lokalnoj zajednici, odnosno daju preporuke u odnosu na program, uslove koje ove ustanove treba da ispune i na koje se usluge dijete upućuje									
Operativni cilj 2.5 - Ojačano odgovorno i zdravo roditeljstvo u ranom rastu i razvoju									
Indikator učinka		Početna vrijednost			Ciljna vrijednost		Trenutno stanje		
Procent djece uzrasta 24-59 mjeseci koja su bila uključena u četiri ili više aktivnosti koje pružaju ranu stimulaciju i odgovarajuću brigu tokom posljednja tri dana a. S bilo kojim odraslim članom domaćinstva b. S ocem c. S majkom		Opšta populacija: a. 90.7 b. 44.1 c. 84.2 Romska naselja: a. 50.7 b. 18.1 c. 36.2 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018			Opšta populacija: a. 94 b. 47 c. 88 Romska naselja: a. 54 b. 24 c. 40 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF		U periodu od početka važenja Strategije, nije rađeno MICS istraživanje. Trenutno je u pripremi i trebalo bi da bude realizovano do kraja važenja Strategije, tako da će se moći ispratiti finalni učinak.		
2.5.1 Dalji razvoj i širenje programa roditeljstva Brižne porodice	Broj opština u kojima se sprovodi program	MZ, MO, MRSS	IV kvartal 2023. godine	III kvartal 2024. godine	Realizovano Tokom 2024. godine, program je realizovan u 13 opština (Bar, Berane, Bijelo Polje, Budva, Danilovgrad, Herceg Novi, Kotor, Nikšić, Pljevlja, Podgorica, Tivat, Tuzi, Ulcinj). Ukupno je 420 roditelja primilo sertifikat o završenom programu. U Bijelom Polju realizovana obuka za nove članove tima.	-	5,000	2,988.1	Budžet
2.5.2 Uvođenje novih programa roditeljstva	Broj novih programa - najmanje 2	MZ, MO, MRSS	I kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka – Centar za rani razvoj da preuzme odabir i prilagođavanje u novom akcionom planu Ciljati nepokrivene uzraste	2027	20,000	0	Budžet
2.5.3 Realizovati programe podrške roditeljstvu u obrazovnim institucijama	Broj radionica za vaspitače, za roditelje	MP, ZZŠ	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Realizovano Tokom 2024. godine, program je realizovan u 33 grupe (26 vrtićkih, 6 osnovnoškolskih i 1 u resursnom centru). Ukupno je održano 396 radionica.	-	14,000		Budžet

2.5.4 Prilagođavanje programa Brijne porodice i izrada smjernica za prilagođavanje potrebama porodaiz romske i egipćanske zajednice uz pilot obuku facilitatora	Izrađeni i prilagođeni program	MRSS	IV kvartal 2023. godine	III kvartal 2024. godine	Realizovano Izrađene Smjernice za prilagođavanje potrebama porodica iz romske i egipćanske zajednice uz podršku UNICEF i EU. Pilot obuka facilitatora koja je održana u martu 2024. za 19 novih facilitatora. Tokom 2024. formirano je 6 grupa romskih roditelja i 2 mješovite grupe a vodili su ih dvije predškolske ustanove, jedna osnovna škola i NVO. U toku je dodatno prilagođavanje u saradnji između Filozofskog fakulteta UCG, Univerziteta Bangor u Velsu i UNICEF-a u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauka i inovacija.	-	10,000	0	Budžet
--	--------------------------------	------	-------------------------	--------------------------	---	---	--------	---	--------

Operativni cilj 2.6 - Unaprijeđena koordinacija svih ključnih aktera od značaja u cilju uspostavljanja sistema za pružanje savremene rane intervencije utemeljene na dokazima

Indikator učinka		Početna vrijednost		Ciljna vrijednost		Trenutno stanje			
Postojanje multisektorskog modela podrške ranoj intervenciji utemeljenog na dokazima i namijenjenog djeci uzrasta od rođenja do polaska u školu, sa naglaskom na djeci do tri godine sa razvojnim rizicima i identifikovanim razvojnim kašnjenjima i smetnjama		Mješoviti, fragmentisani model rane intervencije sa elementima terapijskog medicinskog pristupa i elementima bio-psiho socijalnog pristupa. Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022		Usvojena nova paradigma koja odražava načele savremenog multisektorskog, bio – psiho - socijalnog, transdisciplinarnog pristupa ranoj intervenciji i pilotirana u najmanje 4 opštine		U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.			
Postojanje nacionalnog sistema praćenja razvoja djeteta koji koristi standardizovane instrumente za skrining i razvojno praćenje		Nepostojanje nacionalnog sistema praćenja razvoja djeteta Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022		Progresivno unaprijeđen sistem praćenja razvoja djeteta		U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.			
2.6.1 Pilotiranje savremenog pristupa ranoj intervenciji	Savremen pristup pilotiran u dvije opštine	MZ	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Realizovano Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija i Ministarstvo zdravlja u saradnji sa UNICEF-om podržali su pilotiranje	-	20,000	14,490	Budžet

					porodično orijentisano rane intervencije – tzv. PORI modela u opštinama Kotor, Bijelo Polje i u Glavnom gradu Podgorici (Resursni centar “Podgorica”) od sredine 2023. godine. U procesu je uključivanje opštine Berane kao nove opštine. Tokom 2024. godine obuhvaćeno je 20 porodica intenzivnim modelom PORI a manje intenzivnim modelom 356 porodica U Bijelom Polju pilotiran savremeni pristup, koji uključuje mobilnu podršku porodicama sa djecom koja imaju smetnje u razvoju.				
2.6.2 Priprema metodologije za primjenu metoda rane intervencija zasnovanih na relevantnim naučnim dokazima Primjena rane intervencije zasnovane na naučnim dokazima i sa jasnom metodologijom rada koja je jednako zastupljena u svim ustanovama u kojima se rana intervencija sprovodi. Uspostavljanje instrumenata mjerenja, praćenja razvoja i unapređenja postignuća rane intervencije u elektronskoj formi što bi omogućilo analizu, evaluaciju kao i upotrebu	Priprema metodologije primjene rane intervencije	MZ, CRR KCCG	I kvartal 2024. godine	III kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Ministarstvo zdravlja je dostavilo metodologiju/Vodič za sprovođenje porodično orijentisane rane intervencije Komisiji za usvajanje smjernica dobre kliničke prakse, a čiju izradu su podržali UNICEF i EU. Razmatranje Vodiča od strane Komisije je u toku.	2027	10,000	0	Budžet

podataka u istraživačke svrhe kad je dijete već uključeno u sistem rane intervencije.									
2.6.3 Servis pružanja psihološke i edukativne podrške za roditelje/staratelje djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju uz uključivanje psihologa u Razvojnim centrima za djecu nakon što se primijeti teškoća	Broj pruženih usluga psihološke ili edukativne podrške	MZ, CRR KCCG	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Prvo moraju stručna lica da prođu obuku	2027	Tekuća sredstva	-	Budžet
2.6.4 Prilagođavanje programa Brižne porodice i izrada smjernica za porodice djece sa razvojnim teškoćama uz obuku 2 grupe facilitatora	Izrađeni i prilagođeni programi	MP	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano Prilagođavanje programa je u toku za djecu sa blažim i umjerenim smetnjama u razvoju u domenima razvoja jezika i socijalne interakcije. Pilot obuka će biti realizovana u prvom kvartalu 2025. Prilagođavanje pordžavaju UNICEF i EU. Postoji interesovanje za nastavak – strategija obrazovanja je predvidjela neke aktivnosti u ovom smjeru	2027	20,000	0	Budžet
2.6.5 Definisani i usaglašeni protokoli i instrumenti saradnje, i uloge i odgovornosti između ključnih multisektorskih aktera rane intervencije na pilot lokacijama, uključujući predstavnike/c e roditelja djece sa kašnjenjima i	Uspostavljeni protokoli koordinacije i definisane obaveze i odgovornosti predstavnika/ca ključnih aktera na pilot lokacijama	MZ, MRSS, Ministarstvo pravde, Ministarstvo finansija, organizacije osoba sa invaliditetom i roditelja djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Nije realizovano	2027	Tekuća sredstva	-	Budžet

teškoćama u
razvoju

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Zaključak za drugi strateški cilj: Usluge ranog razvoja su jednako dostupne i kvalitetne u svim fazama razvoja djeteta, uz osnažene porodice koje su uključene na partnerskoj osnovi

Trend u postizanju ovog strateškog cilja je **pretežno pozitivan**. U okviru šest operativnih ciljeva realizovan je značajan broj planiranih aktivnosti, naročito u oblastima zdravstvene zaštite, ishrane, ranog učenja, roditeljstva i rane intervencije. Posebno ohrabruje to što su u ključnim oblastima već ostvareni ili su blizu ostvarenja ciljevi definisani kroz dostupne indikatore učinka – poput obuhvata vakcinacije i broja djece upisane u predškolske ustanove.

Uprkos izazovima, ostvareni rezultati ukazuju na snažnu institucionalnu posvećenost i solidan temelj za dalji razvoj ravnomjernog, inkluzivnog i kvalitetnog sistema ranog razvoja.

Treći strateški cilj odnosio se na uspostavljanje **sistem RRD koji posjeduje adekvatne resurse za efikasno i kvalitetno funkcionisanje**. Za postizanje tog cilja, definisana su tri operativna cilja i tri indikatora učinka. Sva tri indikatora učinka zasnovana su na podacima koji se ne prikupljaju kontinuirano već ih treba prikupiti ad hoc za potrebe mjerenja uspjeha Strategije. Studija koja bi trebalo da pruži odgovor da li su indikatori učinka postignuti je planirana za sami kraj realizacije Strategije i u ovoj fazi nisu dostupni.

Postojanje kapaciteta donosilaca odluka u svim relevantnim sektorima za planiranje, koordinisanje, realizaciju usluga i monitoriranje rezultata mutisektorskih aktivnosti i programa ranog razvoja i rane intervencije	Nedovoljni kapaciteti integrisanog sistema planiranja i monitoringa rezultata rane intervencije Izvor: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022	Progresivno unaprijeđeni kapaciteti sistema planiranja i monitoringa ranog razvoja i rane intervencije	U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.
Kapacitet i mogućnosti profesionalne obuke, razmjene iskustva i mentorske podrške za primjenu relevantnih instrumenta i razvoj specifičnih vještina profesionalaca za intersektorski rad u partnerstvu sa roditeljima male djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju	Trenutne mogućnosti za razvoj kapaciteta profesionalaca za implementaciju rane intervencije Izvor: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022	Unaprijeđene mogućnosti za razvoj kapaciteta profesionalaca za realizaciju rane intervencije na pilot lokacijama	U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.
Postojanje univerzalnog redovnog razvojnog	Trenutno ne postoji takav sistem	Uspostavljen	U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da

praćenja koji obezbjeđuje da se djeca sa teškoćama i smetnjama u razvoju pravovremeno identifikuju i brzo usmjeravaju kao uslugama rane intervencije koje su im potrebne	Izvor ocjene: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022 razvoju u Crnoj Gori), 2022	univerzalni sistem redovnog razvojnog praćenja (skrininga) Izvor: Nova situaciona analiza rane intervencije	se uporedi postignuto stanje.
Ukupna potrošnja na RRD izražena kao procenat bruto domaćeg proizvoda	1.3% bruto domaćeg proizvoda u 2016. godini Izvor: ISSP, Potencijal ulaganja u rani razvoj djeteta u Crnoj Gori, UNICEF, Podgorica, 2021. godine	2% bruto domaćeg proizvoda u 2016. godini Izvor: Završni izvještaj o realizaciji budžeta i kalkulacija investicija u rani razvoj djeteta	U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.
Postojanje individualnih porođajnih sala u svim javnim porodilištima u Crnoj Gori	Početna vrijednost Samo jedno porodilište ima individualne porođajne sale (izvor: procjena kvaliteta materinskih i neonatalnih usluga)	Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta Sva porodilišta imaju individualne porođajne sale (izvor: nova procjena kvaliteta materinskih i neonatalnih usluga)	U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.

Tabela 3: Indikatori učinka u okviru trećeg strateškog cilja

Prvi operativni cilj u okviru ovog strateškog cilja bio je unaprijediti ljudske resurse. u sistemu podrške RRD. U ovom dijelu, realizovane su aktivnosti koje su se odnosile na obuku postojećeg kadra. Korišćeni su postojeći resursi i međunarodna podrška da se kadru koji već radi u oblasti ranog razvoja ojačaju znanja vještine. Takođe, UNICEF je podržao izradu analize kadrova u domovima zdravlja uključujući patronažnu službu, s preporukama za unapređenje stanja. Rezultati su predstavljeni direktorima domova zdravlja na događaju koji je organizovao Dom zdravlja Glavnog grada u oktobru 2024. U saradnji sa UNICEF-om i LDS Charities, organizovan je trening za trenere za zdravstvene radnike u oblasti njege novorođenčadi i neonatalnu reanimaciju, a organizovane su i kaskadne obuke za sva javna porodilišta o neonatalnoj reanimaciji.

Realizacija je izostala u dijelu aktivnosti koje se odnose na stimulaciju stvaranja nedostajećeg kadra i analiziranje potreba sistema u tom pogledu. U ovom dijelu je posebno istaknuta važnost saradnje sa visokoobrazovnim institucijama kako bi se bolje planirala produkcija relevantnog kadra. Radna grupa je zaključila da su ove aktivnosti prioritetne za sljedeći period planiranja.

Zaključak za operativni cilj 3.1:

Trend je umjereno pozitivan. Ostvaren je značajan napredak u jačanju kapaciteta postojećeg kadra kroz obuke i međunarodnu podršku, uključujući analizu kadrovskih kapaciteta u domovima zdravlja i sprovođenje treninga u oblasti neonatalne njege i reanimacije. Međutim, aktivnosti

usmjerene na sistemsko rješavanje nedostatka kadra i planiranje njegovog razvoja nijesu realizovane. Poseban izazov ostaje uspostavljanje saradnje sa visokoobrazovnim institucijama kako bi se obezbijedila dugoročna održivost i razvoj stručnog kadra. Ove aktivnosti identifikovane su kao prioritetne za naredni planski period.

Drugi operativni cilj bio je unaprijeđen sistem finansiranja usluga RRD. U tom dijelu je planirana samo jedna aktivnost koje nije realizovana. U pitanju je priprema projektnih prijedloga za finansiranje od strane biznisa i drugih donatora. Radna grupa je zaključila da je za naredni strateški period treba precizirati i redefinisati na način da bi se ova aktivnost usmjerila ka kreiranju Fonda za rani razvoj.

Zaključak za operativni cilj 3.2:

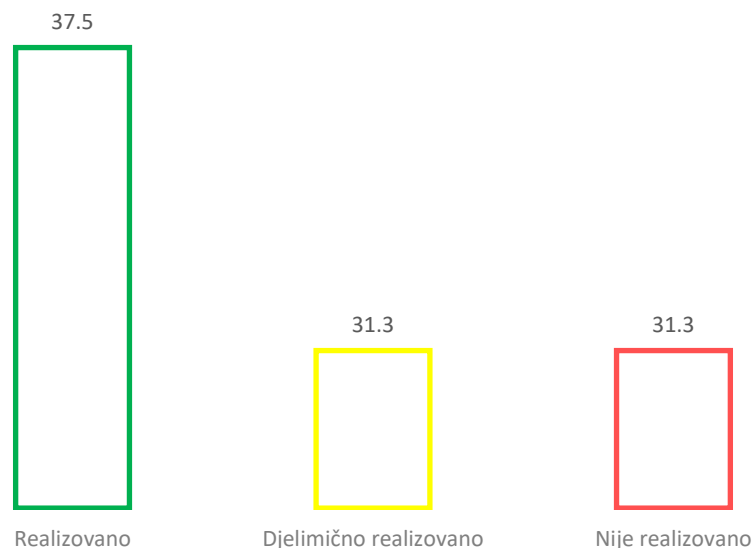
Planirana aktivnost – priprema projektnih prijedloga za finansiranje od strane biznisa i donatora – nije realizovana. Radna grupa je preporučila da se u narednom strateškom periodu ova aktivnost precizira i redefiniše kroz usmjeravanje ka uspostavljanju Fonda za rani razvoj, kao održivijeg i sistemskog rješenja za finansiranje usluga.

Posljednji operativni cilj bio je unaprijeđena infrastruktura za obezbjeđivanje kvalitetnijih usluga RRD. U pitanju je operativni cilj za koji je vremenski okvir od dvije godine koliko je trajao prvi akcioni plan nije dovoljna. Poslovi na unaprijeđenju infrastrukture su u toku. U toku konkursi za VJ Bar, Ulcinj, Berane, Podgorica – City kvart, a vrtići proširuju kapacitete kroz iznajmljivanje prostora. U toku je i rekonstrukcija nekih porodilišta. Prostorije razvojnih centara za djecu pri domovima zdravlja su adaptirane.

Zaključak za operativni cilj 3.3:

Trend je umjereno pozitivan. Iako aktivnosti još nijesu u potpunosti završene, radovi na unapređenju infrastrukture su u toku, što je očekivano s obzirom na to da dvogodišnji vremenski okvir nije dovoljan za realizaciju ovog tipa intervencija. U toku su konkursi za vrtiće u više opština, proširenje kapaciteta kroz iznajmljivanje prostora, rekonstrukcija porodilišta i adaptacija prostorija razvojnih centara. Ovi procesi postavljaju temelje za značajno unapređenje infrastrukturnih uslova u narednom periodu.

U okviru trećeg strateškog cilja - **Sistem RRD posjeduje adekvatne resurse za efikasno i kvalitetno funkcionisanje**, planirana su tri operativna cilja, za čiju realizaciju je planirano 16 aktivnosti. Od planiranih, šest aktivnosti je u potpunosti realizovano, pet je djelimično realizovano i u toku, a 5 nije realizovano.

Slika 4: Status aktivnosti u okviru trećeg strateškog cilja

Strateški cilj 3 - Sistem RRD posjeduje adekvatne resurse za efikasno i kvalitetno funkcionisanje									
Operativni cilj 3.1 - Unaprijeđeni ljudski resursi u sistemu podrške RRD									
Indikator učinka		Početna vrijednost			Ciljna vrijednost		Trenutno stanje		
<i>Postojanje kapaciteta donosilaca odluka u svim relevantnim sektorima za planiranje, koordinisanje, realizaciju usluga i monitoring rezultata mutisektorskih aktivnosti i programa ranog razvoja i rane intervencije</i>		Nedovoljni kapaciteti integrisanog sistema planiranja i monitoringa rezultata rane intervencije Izvor: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022			Progresivno unaprijeđeni kapaciteti sistema planiranja i monitoringa ranog razvoja i rane intervencije		U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.		
<i>Kapacitet i mogućnosti profesionalne obuke, razmjene iskustva i mentorske podrške za primjenu relevantnih instrumenta i razvoj specifičnih vještina profesionalaca za intersektorski rad u partnerstvu sa roditeljima male djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju</i>		Trenutne mogućnosti za razvoj kapaciteta profesionalaca za implementaciju rane intervencije Izvor: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022			Unaprijeđene mogućnosti za razvoj kapaciteta profesionalaca za realizaciju rane intervencije na pilot lokacijama		U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.		
Aktivnost	Indikator	Nadležna institucija	Datum početka	Plan završetka	Status	Novi rok	Planirana sredstva	Realizovana sredstva	Izvor finansija
3.1.1 Stimulacija stvaranja nedostajućeg	Identifikovani nedostajući profili	Nacionalno tijelo	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Nije realizovano I dalje je u toku utvrđivanje	2027	50,000	-	Budžet

kadra za podršku RRD Ova aktivnost će uključiti mapiranje nedostajućih profesionalnih profila za rani razvoj i priprema za uvođenje stipendija za školovanje studenata tih profila u drugoj polovini implementacije strategije	Dogovoren i dizajniran program stipendiranja				nadležnosti nad profesijama defektolog i logoped				
3.1.2 Analiza potrebe za kadrovima u oblasti ranog razvoja i priprema prijedloga za uvođenje modula na odgovarajućim fakultetima Ovdje će se uzeti u obzir posebno fakulteti koji školuju kadar povezan sa ranim razvojem, npr. pedagogija, medicina, psihologija, socijalna politika i socijalni rad	Identifikovani kadrovi koji se mogu kreirati kroz module na odgovarajućim fakultetima	MZ, MP, UCG	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Nije realizovano	2027	Tekuća sredstva	-	Budžet
3.1.3 Analiza kadra/broja patronažnih sestara koji se bavi pružanjem preventivnih usluga i tačno definisanje broja u svim ustanovama uz interno organizaciono odvajanje preventive i kurative. Povećanje broja sestara koje se bave preventivnim radom	Broj sestara koje se bave preventivnim radom	MZ	IV kvartal 2023. godine	II kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Kao što je opisano u aktivnosti 1.1.4, u saradnji sa Ministarstvom zdravlja i Domom zdravlja Glavnog grada UNICEF je podržao izradu analize kadrova u domovima zdravlja uključujući patronažnu službu, s preporukama za unapređenje stanja. Rezultati su predstavljeni direktorima domova zdravlja na događaju koji je organizovao Dom zdravlja Glavnog grada u oktobru 2024.	2027	Tekuća sredstva	-	Budžet

					Urađena analiza, ali nije sprovedeno odvajanje i povećanje broja sestara koje se bave preventivnim radom				
3.1.4 Uključivanje socijalnih radnika u obuke s ciljem senzibilizacije za rani razvoj i rane intervencije	Broj obuka sprovedenih za studente socijalne politike i socijalnog rada	MRSS, ZSDZ, UCG, FPN	I kvartal 2024. godine	III kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Preporuka: Promijeniti nosioca, treba da bude Ministarstvo zdravlja. U postojeće obuke su bili uključeni socijalni radnici, ali nisu studenti.	2027	Tekuća sredstva	-	Budžet
3.1.5 Edukacija kadra u jedinicama za rani razvoj kao i donosilaca odluka iz svih relevantnih sektora u oblasti razvoja, implementacije i koordinacije usvojenog modela rane intervencije Ova aktivnost će uključiti kontinuiranu edukaciju zasnovanu na relevantnim, naučno dokazanim i međunarodno priznatim modelima rane intervencije, uz sertifikaciju odgovarajuće komore. Takođe, biće uključene edukacije o postupanju u izazovnim situacijama kao što su disruptivno ponašnje, teški ispadi auto/hetero agresije obzirom da navedeno djeluje jako segregirajuće na porodicu samim tim i ometa svakodnevno funkcionisanje	Broj polaznike edukacija Broj edukovanih pedijatara	CRR KCCG, Ljekarska komora	IV kvartal 2023. godine	I kvartal 2024. godine	Realizovano Realizovano 5 obuka o neurorazvojnim poremećajima sa 175 učesnika i jedna specijalizovana na temu poremećaja hranjenja kod djece sa autizmom (35 učesnika) dominantno predstavnici JPU – uprava, stručna služba, vaspitači, medicinske setre (uz učešće par pedijatara region centar, jug, sever) realizovana Teorijska i interaktivna obuka o neurorazvojnim poremećajima i ranoj intervenciji, septembar, novembar	-	100,000	100,000	Budžet

u elementarnim životnim aktivnostima									
3.1.6 Jačanje znanja i vještina zdravstvenih radnika u oblasti njege majki i novorođenčadi Ova aktivnost će uključiti edukaciju lokalnih pružalaca usluga i programa o relevantnim kontakt podacima, procedurama upućivanja, na osnovu nacionalnih vodiča za rani razvoj i rane intervencije. Obuke će se sprovoditi kroz kontinuiranu medicinsku edukaciju	Broj održanih obuka Broj obučanih zdravstvenih radnika	MZ	I kvartal 2024. godine	III kvartal 2024. godine	Realizovano U saradnji sa UNICEF-om i LDS Charities, organizovan je trening za trenere za zdravstvene radnike u oblasti njege novorođenčadi i neonatalnu reanimaciju na proljeće 2024. (59 učesnika od kojih je 30 prošlo obuku za neonatalnu reanimaciju). Zatim su organizovane kaskadne obuke za sva javna porodilišta na jesen 2024. o neonatalnoj reanimaciji (za ukupno 157 učesnika).	-	10,000	0	Budžet
3.1.7 Jačanje znanja i vještina patronažnih sestara u oblasti podrške porodici, pozitivne rodne socijalizacije i stimulacije dječjeg razvoja, kao i postporođajne depresije.	Broj obučanih patronažnih sestara	MZ, DZ PG	I kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano Edukacija održana 4.11, 5.12, obučeno 37 osoba	-	10,000	9993.6	Budžet
3.1.8. Supervizija patronažnih sestara – uspostavljanje sistema podrške koja uključuje restorativnu i kliničku superviziju Formiranje supervizijskih timova za rani razvoj	Broj supervizija godišnje - najmanje 10	FZZ, Nacionalno tijelo za monitoring RRD, DZ PG	II kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano 3-5.2.2025. 20 ljudi obučeno	-	10,000	9,993.4	Budžet

3.1.9 Kreirati, akreditovati i sprovesti obuke kadra za značaj RRD i RI u obrazovnom sistemu	Broj akreditovanih obuka Broj obučanih lica u sistemu obrazovanja	MP, ZZŠ	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano Preporuka: Unijeti u akcioni plan za sljedeću godinu Obuka je prošla ILOT koncept i trenutno se radi na akreditaciji	20 27	14,000	0	Budžet
Operativni cilj 3.2 - Unaprijeđen sistem finansiranja usluga RRD									
<i>Indikator učinka</i>		Početna vrijednost		Ciljna vrijednost		Trenutno stanje			
Ukupna potrošnja na RRD izražena kao procenat bruto domaćeg proizvoda		1.3% bruto domaćeg proizvoda u 2016. godini Izvor: ISSP, Potencijal ulaganja u rani razvoj djeteta u Crnoj Gori, UNICEF, Podgorica, 2021. godine		2% bruto domaćeg proizvoda u 2016. godini Izvor: Završni izvještaj o realizaciji budžeta i kalkulacija investicija u rani razvoj djeteta		U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.			
3.2.1 Priprema projektnih prijedloga za finansiranje od strane biznisa i drugih donatora	Broj projekata pripremljenih	Nacionalno koordinaciono tijelo	III kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka: redefinisati i precizirati zadatak	-	Tekuća sredstva	-	Budžet
Operativni cilj 3.3 - Unaprijeđena infrastruktura za obezbjeđivanje kvalitetnijih usluga RRD									
<i>Indikator učinka</i>		Početna vrijednost		Ciljna vrijednost		Trenutno stanje			
<i>Postojanje individualnih porođajnih sala u svim javnim porodilištima u Crnoj Gori</i>		Samo jedno porodilište ima individualne porođajne sale (izvor: procjena kvaliteta materinskih i neonatalnih usluga)		Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta Sva porodilišta imaju individualne porođajne sale (izvor: nova procjena kvaliteta materinskih i neonatalnih usluga)		U posljednjoj godini realizacije Strategije biće ponovo urađena analiza da se uporedi postignuto stanje.			
3.3.1: Izgradnja projektnog zadatka Nacionalnog centra za rani razvoj	Postojanje projektnog zadatka	MZ	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Preporuka: Uskladiti ambicioznost aktivnosti sa realnim mogućnostima	-	10,000	0	Budžet
3.3.2 Proširenje kapaciteta predškolskih ustanova	Broj novih jedinica Broj novih kadrova	MP	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano U toku konkursi za VI Bar, Ulcinj, Berane, Podgorica – City kvart, a vrtići proširuju kapacitete kroz iznajmljivanje prostora: 2022/23=149, 2923/24= 154; 2024/25=164 broj novozaposlenih: 2022/23=1454, 2923/24= 1504; 2024/25=1572	20 27	500,00 0	0	Budžet

3.3.3 Adaptacija prostora Razvojnih centara za djecu pri domovima zdravlja	broj adaptiranih prostorija centara za djecu pri domovima zdravlja	MZ	IV kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Realizovano	-	300,000	DZOG 31000 JZU Dom zdravlja BP – 18.244,42	Budžet
3.3.4 Rekonstrukcija porodilišta	Broj rekonstruisanih porodilišta - 8	MZ	I kvartal 2024. godine	IV kvartal 2024. godine	Djelimično realizovano U novi kapitalni budžet za 2025. godinu uključena je rekonstrukcija porodilišta u bolnici u Baru, po standardima „baby friendly“ i nakon što projekat bude realizovan biće raspisan tender za izbor izvođača radova, a u pripremi za kandidovanje za novi kapitalni budžet za 2026. godinu je i rekonstrukcija porodilišta u opštoj bolnici Nikšić. Takođe, po standardima „baby friendly“.	2027	0	0	
3.3.5 Analiza potrebe za didaktičkim materijalom	Postojanje dokumenta u kome su sadržan plan za nabavku didaktičkog materijala	MZ, CRR KCCG	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2024. godine	Nije realizovano Opremanje svih JPU, uz edukacije o izradi - vrtići na sajmu knjiga i obrazovanja izlažu didaktiku Nabavljanje materiala, ali nije planski	2027	Tekuća sredstva	-	Budžet
3.3.6 Analiza potrebe za nabavku opreme, uključujući asistivnu opremu	Postojanje dokumenta u kome su sadržan plan za nabavku asistivne opreme	MZ, MP, CRR KCCG	IV kvartal 2023. godine	IV kvartal 2023. godine	Realizovano	-	Tekuća sredstva	0	Budžet

Zaključak za treći strateški cilj: Uspostavljen sistem ranog razvoja djeteta (RRD) koji posjeduje adekvatne resurse za efikasno i kvalitetno funkcionisanje

Trend u postizanju ovog strateškog cilja je **umjereno pozitivan**. Iako podaci za sve tri definisana indikatora učinka trenutno nijesu dostupni jer će se prikupljati tek na kraju trajanja Strategije, ostvareni rezultati u okviru operativnih ciljeva ukazuju na napredak u ključnim segmentima. Jačani su kapaciteti postojećeg kadra, sprovedene obuke i izrađene analize kadrovskih potreba, dok su infrastrukturna unapređenja u toku i postavljaju temelj za dalji razvoj sistema.

Međutim, izazovi ostaju u oblasti sistemskog planiranja ljudskih resursa, izostanka konkretnih mjera za stimulaciju nedostajućeg kadra, te neostvarenih aktivnosti u oblasti diversifikacije i održivosti finansiranja. Potrebno je dodatno ojačati institucionalnu saradnju sa visokoobrazovnim ustanovama i definisati održive finansijske mehanizme, uključujući razradu koncepta Fonda za rani razvoj. Ukupno gledano, strateški cilj je postavio važan temelj za unapređenje resursa sistema, ali je za njegovo potpuno ostvarenje neophodno intenzivirati napore u narednom periodu.

Naučene lekcije i preporuke za dalje sprovođenja strateškog dokumenta

Tokom sprovođenja Akcionog plana, a posebno kroz proces pripreme ovog izvještaja, identifikovan je niz važnih lekcija i preporuka koje mogu doprinijeti unapređenju narednih faza implementacije Strategije ranog razvoja djeteta 2023–2027.

- **Redovni i funkcionalni sastanci Nacionalnog koordinacionog tijela pokazali su se kao ključni mehanizam za praćenje i realizaciju aktivnosti.** Zahvaljujući činjenici da su brojni članovi ovog tijela prethodno učestvovali u izradi same Strategije, obezbijeđena je institucionalna posvećenost i kontinuitet u sprovođenju. Njegovo prošireno članstvo dodatno je osnažilo operativnu sposobnost tijela da odgovori na kompleksne zahtjeve multisektorske saradnje.
- **Obimnost plana aktivnosti otežala je fokusirano i efikasno sprovođenje.** Preporučuje se racionalizacija broja aktivnosti u narednim planskim ciklusima, uz jasno definisanje prioriteta i fazno planiranje – posebno kroz treći Akcioni plan (2027), kako bi se obezbijedila veća posvećenost pojedinačnim ciljevima i realniji tempo realizacije.
- **Multisektorska saradnja ostaje od presudne važnosti.** Uspješna implementacija Strategije nije moguća bez kontinuirane i koordinisane saradnje svih relevantnih institucija iz oblasti zdravstva, obrazovanja, socijalne zaštite i lokalne samouprave. Potrebno je dodatno unaprijediti mehanizme razmjene informacija, zajedničkog planiranja i evaluacije.
- **Planiranje treba biti realnije i fleksibilnije.** Iskustvo pokazuje da političke promjene i institucionalna reorganizacija, poput one iz jula 2024. godine (rekonstrukcija 44. Vlade Crne Gore), mogu uticati na dinamiku realizacije. Određena kašnjenja nastala su usljed promjena nosilaca aktivnosti, kasnijeg donošenja Vladinog rješenja o operativnim strukturama i nedostatka finansijskih sredstava za dio planiranih aktivnosti.
- **Finansijska predvidivost i stabilnost su ključni uslovi za uspješnu realizaciju.** Za određeni broj aktivnosti nisu bila obezbijeđena planirana sredstva, što je dovelo do njihovog odlaganja. Buduće faze implementacije moraju pratiti jasniji finansijski okvir i koordinaciju sa budžetskim planiranjem na nivou resora.

Uprkos izazovima, ocjenjuje se da je realizacija prvog Akcionog plana bila uspješna, imajući u vidu da je riječ o prvoj nacionalnoj strategiji ove vrste u Crnoj Gori, koja je istovremeno i međusektorska i razvojna. Ovo iskustvo postavilo je temelj za učenje i dalji napredak ka stvaranju održivog i integrisanog sistema podrške ranom razvoju djece.

Strategija ranog razvoja djeteta

Akcioni plan

2025-2026

Jun, 2025. godine

MINISTARSTVO ZDRAVLJA

**AKCIONI PLAN ZA 2025 – 2026. GODINU
STRATEGIJE RANOG RAZVOJA DJETETA**

Podgorica, jun 2025. godine

Skraćenice

CG – Crna Gora

CRR KCCG – Centar za rani razvoj Klinički centar Crne Gore

CSO – Centar za stručno obrazovanje

DZ – dom zdravlja

FZO CG – Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore

GG – Glavni grad

IS – interaktivne službe

KCCG – Klinički centar Crne Gore

MICS – Multiple Indicator Cluster Surveys - Istraživanje višestrukih pokazatelja

MJU – Ministarstvo javne uprave

MLJMP – Ministarstvo za ljudska i manjinska prava

MPNI – Ministarstvo prosvjete, nauke i inovacija

MPŠV – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

MSSBPD – Ministarstvo socijalnog staranja, brige o porodici i demografiji

MZ – Ministarstvo zdravlja

NVO – nevladine organizacije

PORI – porodično orijentisana rana intervencija

PUPI – Predškolske ustanove prijatelji pravilne ishrane

RRD – rani razvoj djeteta

ZZSD – Zavod za socijalnu i dječju zaštitu

ZZŠ – Zavod za školstvo

Prijedlog Akcionog plana za period 2025-2026

Strateški cilj 1: Kreiran integrisan, harmonizovan i jednako dostupan sistem RRD						
Operativni cilj 1.1: Pojedinačni elementi RRD sistema su povezani u integrisanu i prepoznatljivu cjelinu						
Indikatori učinka	Početna vrijednost		Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta			
Kompozitni indeks: ECDI Indeks ranog razvoja djeteta	Opšta populacija – 90 Dječaci - 90 Djevojčice - 91 Djeca iz gradskih sredina - 92 Djeca iz ostalih sredina - 88 Po dimenzijama: Fizički – 100 Učenje – 97 Socijalno-emocionalni – 91 Pismenost, poznavanje brojeva – 28 Romska i egipćanska populacija – 77 Dječaci - 79 Djevojčice - 75 Djeca iz gradskih sredina - 75 Djeca iz ostalih sredina - 81 Po dimenzijama: Fizički – 96 Učenje – 90 Socijalno-emocionalni – 87 Pismenost, poznavanje brojeva – 6 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018		Opšta populacija – 93 Dječaci - 93 Djevojčice - 94 Djeca iz gradskih sredina - 95 Djeca iz ostalih sredina - 91 Po dimenzijama: Fizički – 100 Učenje – 99 Socijalno-emocionalni – 94 Pismenost, poznavanje brojeva – 35 Romska i egipćanska populacija – 80 Dječaci - 82 Djevojčice - 78 Djeca iz gradskih sredina - 78 Djeca iz ostalih sredina - 84 Po dimenzijama: Fizički – 99 Učenje – 93 Socijalno-emocionalni – 90 Pismenost, poznavanje brojeva – 15 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018			
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
1.1.1 Izrada <i>Nacionalnog vodiča za rani razvoj</i> u kome će biti mapiran sistem RRD Ova aktivnost podrazumijeva kreiranje liste institucija koje su uključene u praćenje i podršku ranom razvoju djeteta, preciziranje i definisanje procedura saradnje i postupanja za korisnike sistema, od prvog	Postojanje dokumenta <i>Nacionalni vodič za rani razvoj</i> koji je javno dostupan	CRR KCCG Partneri: MZ, MPNI, MSSBPD, NVO, ZO	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	10,000	Budžet

koraka do kraja. Dokument koji će biti proizvod aktivnosti treba da pruži jasan putokaz kako se dijete kroz cjelokupan integrisan i umrežen sistem prati i usmjerava.						
1.1.2 Izrada <i>Nacionalnog vodiča za rane intervencije</i> Ovaj dokument će uključiti detaljno definisanje procedura i usluga u sistemima zdravstvene zaštite, prosvjete i socijalne dječje zaštite, uključujući i dnevne centre u koordinaciji sa Centrom za rani razvoj kao krovnom institucijom.	Postojanje dokumenta <i>Nacionalni vodič za rane intervencije</i> koji je javno dostupan	CRR KCCG Partneri: MZ, MPNI; MSSBPD, MLJMP, NVO, ZO	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	20,000	Budžet
1.1.3 Osnivanje centara za ranu intervenciju u Tivtu i Pljevljima i osnaživanje kapaciteta u Podgorici i Nikšiću	Osnovani dva centra za ranu intervenciju u Tivtu i Pljevljima, sistematizovana nova radna mjesta u Podgorici i Nikšiću	MZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	Tekuća sredstva	Budžet
1.1.4 Izmjene i dopune Pravilnika o bližim uslovima u pogledu standarda normativa i načina ostvarivanja primarne zdravstvene zaštite preko izabranog tima doktora ili izabranog doktora u cilju izmjene naziva Centra za djecu sa posebnim potrebama i normativa u pogledu kadra	Izmijenjen naziv Centra za djecu sa posebnim potrebama (Centar za ranu intervenciju) Izmijenjen normativ	MZ	III kvartal 2025. godine	III kvartal 2025. godine	Tekuća sredstva	Budžet
1.1.5 Izmjena akata o sistematizaciji radnih mjesta u cilju jačanja kapaciteta zaposlenih u centrima za ranu intervenciju pri svim domovima zdravlja	Novi akti o sistematizaciji centara za djecu pri domovima zdravlja Povećan broj psihologa, defektologa, logopeda, fizioterapeuta i	MZ, DZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	Tekuća sredstva	Budžet

	medicinskih sestara					
Operativni cilj 1.2: Podaci koji se prikupljaju kroz sve institucije RRD sistema su digitalno povezani						
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
1.2.1 Normativna izmjena u cilju obezbjeđivanja uslova za povezivanje informatički nepovezanih djelova RRD sistema Ukoliko analiza stanja ukaže na potrebu promjene regulatornog okvira prikupljanja podataka, inicirati i sprovesti potrebne izmjene	Promjena zakona i podzakonskih akata koji definišu prikupljanje i pristup podacima u oblasti RRD tako da se omogući integracija sistema	MZ Partneri: MJU, MPNI, MSSBPD, NVO	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	Tekuća sredstva	Budžet
Operativni cilj 1.3: RRD sistem je prepoznat od strane relevantnih javnosti- stručne, roditelja-staratelja i opšte javnosti						
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
1.3.1 Promovisanje Bebbo mobilne aplikacije kako bi se povećao broj korisnik/ca Pripremljeni i distribuirani poster, infografici na društvenim mrežama i informisani mediji	Svaki centar za socijalni rad, vrtić i dom zdravlja ima istaknut ažurirani poster za Bebbo aplikaciju Broj pripremljenih infografika - najmanje 3 Promocija Bebbo aplikacije na mrežama - najmanje 6 objava Broj postera - najmanje 300 Broj prezentacija u	IJZCG Partneri: MZ, MPNI, MSSBPD, NVO	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	2,000	Budžet

	medijima - najmanje 3					
1.3.2 Kreiranje dostupnog materijala za informisanje roditelja/staratelja o tome kako da prate i podstiču razvoj svog djeteta - Priprema za roditeljstvo i prvi koraci na crnogorskom-srpskom-hrvatskom-bosanskom i albanskom.	Kreiran materijal	CRR KCCG,	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine Kontinuirano	10,000	Budžet
1.3.3 Promovisanje prava prisustva porođaju od strane pratnje Brošura koji se može podijeliti roditeljima u fizičkoj ili elektronskoj formi Priprema, štampanje, online i fizička distribucija brošure	U fizičkoj formi distribuirano najmanje 500 primjeraka	DZ Glavnog grada	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine Kontinuirano	5,000	Budžet
1.3.4 Kreirati preventivni program rane stomatološke edukacije za djecu za smetnjama u razvoju i upoznati relevantnu javnost	Kreiran edukativni materijal za roditelje Tematske društvene priče, štampani i online format	CRR KCCG, ZZŠ, NVO	I kvartal 2026. godine	II kvartal 2026. godine	10,000	Budžet
1.3.5 Promocija značaja imunizacije djece Izrađen plan komunikacije u vezi sa imunizacijom Pripremljeni i distribuirani flajeri i brošure o značaju vakcina, infografici i objave na društvenim mrežama Pripremljeni, izrađeni i distribuirani bilbordi Posjete vrtićima i školama	Izradjen plan komunikacije sa jasnom dinamikom izvršenja i zaduženjima (angažovanje komunikologa i psihologa) Izrada prezentacije, brošura i flajera o vakcinama i bolestima - najmanje 1000 Najmanje 3 bilborda postavljena u	IJZCG Partneri: MZ, MPNI, GG, NVO	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	18,000	Budžet

	ključnim zonama Najmanje 12 objava po mreži Analitika – infografik (najmanje 3): broj pregleda, reakcija, repostova Broj posjeta vrtićima u cilju promocije - najmanje 10 Broj posjeta školama u cilju promocije - najmanje 10					
1.3.6 Kampanja za povećanje obuhvata prenatalnim uslugama među romskom populacijom Posjete romskim zajednicama i informativni razgovor s ciljem podizanja svijesti o prenatalnim uslugama	Broj posjeta - minimalno – 10	DZ GG, MZ, MLJMP, MSSBPD, NVO	III kvartal 2025. godine	II kvartal 2026. godine	3,000	Budžet
1.3.7 Strateško partnerstvo sa javnim servisom Ostvarivanje strateškog partnerstva sa javnim servisom za komuniciranje Ključnih poruka o ranom razvoju djeteta kroz programe i sadržaje javnog servisa (Memorandum o saradnji)	Minimum 20 objava	MZ Javni servisi	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	10,000	Budžet
Operativni cilj 1.4: Kvalitet funkcionisanja RRD sistema se kontinuirano prati						
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
1.4.1 Nastavak rada Nacionalnog koordinacionog tijela za unapređenje ranog razvoja djeteta	Broj sastanaka nacionalnog tijela za monitoring	MZ	II kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	7,000	Budžet

Ovo tijelo je intersektorska radna grupa na nacionalnom nivou koja podržava sprovođenje Strategije, prati njene rezultate, koordinira dalje širenje usluga i programa npr. programa roditeljstva Brižne porodice, osmišljava, sprovodi i prati planirane kampanje i sl.	RRD, najmanje 4					
1.4.2. Pilot program - kreiranje urbanih pejzaža misli ili urbanih prostora za razmišljanje Projektovanje javnih prostora tako da oni podstiču kreativno razmišljanje, učenje i interakciju. Ideja Urban Thinkscape-a je da se svakodnevni gradski prostori — kao što su autobuske stanice, parkovi i trgovi — osmisle i organizuju tako da angažuju posjetioce, naročito djecu, kroz edukativne elemente i interaktivne instalacije. Na taj način, ovi prostori postaju prilike za učenje i razvoj, čak i tokom svakodnevnih aktivnosti.	Broj kreiranih prostora u Glavnom gradu-1	MZ, GG	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	-	Budžet Donacije

Strateški cilj 2: Usluge ranog razvoja su jednako dostupne i kvalitetne u svim fazama razvoja djeteta uz osnažene porodice, koje su uključene na partnerskoj osnovi

Operativni cilj 2.1: Unaprijeđen sistem zdravstvene zaštite majki i djece

Indikatori učinka	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta
Procent žena starosti 15-49 godina koje su rodile živorođeno dijete u posljednje dvije godine i koje su tokom posljednje trudnoće bile pregledane:	Opšta populacija: a. 97.2 b. 94.2 c. 72.6 Romska naselja: a. 90.6 b. 75.4 c. 44.3	Opšta populacija: a. 98 b. 96 c. 75 Romska naselja: a. 95 b. 80 c. 48
a. Bar jednom od strane stručnog zdravstvenog osoblja b. Najmanje četiri puta od strane bilo kog pružaoca usluga	Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF

Najmanje osam puta od strane bilo kog pružaoca usluga						
Procent žena starosti 15-49 godina koje su rodile živorođeno dijete u posljednje dvije godine i čije je posljednje živorođeno dijete nakon rođenja stavljeno na majčine grudi	Opšta populacija: 33.9 Romska naselja: 29.1 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 80 Romska naselja: 80 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF				
Obuhvat vakcinacijom	BCG – 76% DTP (prva doza) – 94% DTP3 (treća doza) – 83% Hib3 – 83% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 18% SZO i UNICEF, 2021	BCG – 85% DTP (prva doza) – 98% DTP3 (treća doza) – 87% Hib3 – 86% Zauske, male boginje i rubela (MMR) (prva doza) – 25% SZO i UNICEF				
Procenat majki koje su pohađale školu roditeljstva (školu za trudnice) koja se organizuje u domovima zdravlja	16% - DA (biološke majke) 2% - majke nižeg obrazovanja 10% - majke srednjeg obrazovanja 23% - majke višeg obrazovanja 21% - zaposlene 10% - nezaposlene 8% - koje žive u sjevernom regionu Izvor: Istraživanje znanja, stavova i praksi o ranom razvoju djece, IPSOS, UNICEF, 2021.	20% - DA (biološke majke) 10% - majke nižeg obrazovanja 15% - majke srednjeg obrazovanja 25% - majke višeg obrazovanja 26% - zaposlene 15% - nezaposlene 15% - koje žive u sjevernom regionu Izvor: Istraživanje znanja, stavova i praksi o ranom razvoju djece, UNICEF				
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvod finansiranja
2.1.1 Sprovesti obuke za rad u savjetovalištim za dojenje i trudnice u svim domovima zdravlja kako bi se omogućio početak rada Savjetovališta za dojenje u svim domovima zdravlja	Broj obučениh zdravstvenih radnika - 25	MZ, DZ GG, CRR KCCG	IV kvartal 2026. godine	IV kvartal 2026. godine	20,000	Budžet
2.1.2 Povećanje broja posjeta patronažnih sestara na 5 nakon otpusta iz porodilišta	Najmanje 5 dolazaka po otpustu Promijenjen Paket usluga	MZ, FZO	III kvartal 2025. godine	I kvartal 2026. godine	Tekuća sredstva	Budžet

Izmjena Paketa usluga u cilju povećanja broja posjeta patronažnih sestara						
2.1.3 Informatičko kreiranje registra rasta i razvoja djeteta	Funkcioniše registar rasta i razvoja djece	MZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	Tekuća sredstva	Budžet
2.1.4 Kreiranje ček lista i razvojnih mapa za roditelje koje za cilj imaju identifikaciju odstupanja u svim razvojnim domenima (tzv. crveni alarm) uz savjete za usmjerenje roditelja gdje i na koji način da potraži stručnu pomoć, uz dalju promociju ove alatke u Bebbo aplikaciji. Implementacija preko zdravstvenih radnika i ustanova	Kreirane i distribuirane ček liste i razvojne mape	CRR KCCG, DZ GG	III kvartal 2025. godine	II kvartal 2026. godine	10,000	Budžet
2.1.5 Izrada smjernica za neurorazvojne poremećaje	Postojanje dokumenta Smjernice za neurorazvojne poremećaje	CRR KCCG, DZ GG	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	20,000	Budžet

Operativni cilj 2.2: Unaprijeđen kvalitet ishrane djece

Indikatori učinka	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta
Procenat novorođenčadi mlađe od 6 mjeseci koja su isključivo dojena	Opšta populacija: 19.5 Romska naselja: 13.6 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 49 Romska naselja: 40 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF
Rana inicijacija dojenja	Opšta populacija: 24 Izvor: Ministarstvo zdravlja, administrativni izvor	Opšta populacija: 50 Izvor: Ministarstvo zdravlja, administrativni izvor
Procent djece starosti 6-23 mjeseca koja su imala prihvatljivu ishranu	Opšta populacija: 48% Romska naselja: 22 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018	Opšta populacija: 55 Romska naselja: 30 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF
Gojaznost djece od 7 godina	Dječaci – 16.1%	Dječaci – 13

		Djevojčice – 10.5%		Djevojčice – 7		
		IJZ i Evropska inicijativa za praćenje gojaznosti kod djece (COSI, Childhood Obesity Surveillance Initiative), 2019		IJZ i Evropska inicijativa za praćenje gojaznosti kod djece (COSI, Childhood Obesity Surveillance Initiative)		
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvod finansiranja
2.2.1 Promocija smjernica za pravilnu ishranu djece uzrasta od 0 do 24 mjeseca	Izrađeni i distribuirani flajeri sa QR kodom u sve ustanove primarnog nivoa - 20.000 primjeraka	DZ GG MZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine Kontinuirano	7,000	Budžet
2.2.2 Edukacija roditelja i djece o značaju pravilne ishrane kroz interaktivni materijal i video klipove	Kreiran interaktivni materijal i video klip	IJZCG, MZ, MPNI	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	8,000	Budžet
2.2.3. Pilotiranje PUPI programa u dvije opštine PUPI – Predškolske ustanove prijatelji pravilne ishrane Promocija pravilne ishrane u predškolskim ustanovama kroz formiranje malih obradivih površina na kojima će djeca saditi voće i povrće, radionice, vodiči i sl.	Broj predškolskih ustanova - 2	IJZCG, MPŠV, MPNI	I kvartal 2026. godine	IV kvartal 2026. godine	50,000 (za 2026)	Budžet Donacije
2.2.4. Praćenje implemetacije Normativa u	Broj predškolskih ustanova u	IJZCG, MPNI	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	10,000	Budžet Donacije

predškolskim ustanovama kroz softver MAP2Health.	kojima je softver instaliran					
2.2.5 Kreiranje smjernica za prevazilaženje deficita mikronutrijenata kod žena, trudnica i male djece (za anemiju i vitamin D)	Izrađene smjernice za prevazilaženje deficita mikronutrijenata kod žena, trudnica i male djece	IJZCG	III kvartal 2025. godine	III kvartal 2026. godine	6,000	Budžet
Operativni cilj 2.3: Unaprijeđen kvalitet i dostupnost ranog učenja za svu djecu						
Indikatori učinka	Početna vrijednost		Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta			
Broj upisanih u vrtić i ustanove predškolskog obrazovanja	Opšta populacija: u septembru 2022. upisano 24.659 (11.712 djevojčica i 12.947 dječaka), 7% više spram prethodne godine Izvor: MEIS		26.000 Izvor: MEIS			
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvod finansiranja
2.3.1 Sprovesti edukaciju nadzornika i savjetnika i shodno tome uključiti i primijeniti RRD i RI u indikatore praćenja kvaliteta rada predškolskog vaspitanja I nadograditi Program rada u vrtićima sa temama od značaja za RRD i RI	Broj obučenih rukovodilaca nadzornika – 6 Indikatori dopunjeni Program nadograđen	ZZŠ, MPNI	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	10,000	Budžet
2.3.2 Osigurati individualizaciju rada, izradu stimulativne didaktike i primijeniti AAC i AT u radu	Broj djece s POP kojoj se sprovodi individualizacija – 200 Broj obučenih vaspitača i medicinskog osoblja iz centara za djecu	ZZŠ, MPNI, MZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	10,000	Budžet

	sa posebnim potrebama – 50					
2.3.3 Pilotirati putujuću igraonicu Zajedničke igre ranog učenja roditelja i djece	Osmišljen program broj obilazaka – 3 regionalno broj obuhvaćene djece - 150	MP, ZZŠ	IV kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	-	Donacije
Operativni cilj 2.4: Povećan nivo sigurnosti i bezbjednosti okruženja za razvoj djece						
Indikatori učinka	Početna vrijednost		Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta			
Nasilno disciplinovanje djece (3-4 godine)	Opšta populacija – 71% Romska populacija - 64% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018		Opšta populacija – 65% Romska populacija - 60% Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018			
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvod finansiranja
2.4.1 Obuke zaposlenih u zdravstvu u oblasti zanemarivanja i zlostavljanja uključujući medicinsko zanemarivanje	Broj obučених zdravstvenih radnika – minimum 150	CRR KCCG DZ GG	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	100,000	Budžet
2.4.2 Uvođenje nove usluge intenzivne podrške porodicama u porodičnom okruženju i integrativnog pristupa pružanju usluga (integrisane usluge) Ova aktivnost podrazumijeva izmjenu Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti na način da se uvede normativni osnov za za uslugu intenzivne podrške porodicama (npr. defektološke, psihološke, usluge logopeda) koja bi se sprovodila u porodičnom okruženju kroz integrisani pristup kao i za licenciranje pružalaca usluga	Izmijenjen Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti u dijelu uvođenja usluga intenzivne podrške porodicama i integrativnog pristupa	MSSBPD	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2025. godine	Tekuća sredstva	Budžet

2.4.3	Pružanje usluge intenzivne podrške porodicama djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju uz integrisani pristup	Najmanje 3 licencirana pružaoca usluga pružaju usluge intenzivne podrške porodicama djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju	MSSBPD MZ MPNI	I kvartal 2026. godine	IV kvartal 2026. godine	10,000	Budžet
Operativni cilj 2.5: Ojačano odgovorno i zdravo roditeljstvo u ranom rastu i razvoju							
Indikatori učinka		Početna vrijednost		Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta			
Procent djece uzrasta 24-59 mjeseci koja su bila uključena u četiri ili više aktivnosti koje pružaju ranu stimulaciju i odgovarajuću brigu tokom posljednja tri dana a. S bilo kojim odraslim članom domaćinstva b. S ocem c. S majkom		Opšta populacija: a. 90.7 b. 44.1 c. 84.2 Romska naselja: a. 50.7 b. 18.1 c. 36.2 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF, 2018		Opšta populacija: a. 94 b. 47 c. 88 Romska naselja: a. 54 b. 24 c. 40 Izvor: MICS, MONSTAT & UNICEF			
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvod finansiranja	
2.5.1 Dalji razvoj i širenje programa roditeljstva <i>Brižne porodice</i> <i>Nastavak programa u Beranama, Bijelom Polju i Baru, uključiti nove domove zdravlja (Niksic, Budva)</i> Promovisanje pozitivnog roditeljstva, principa programa Brižne porodice, i većeg uključivanja očeva i pripadnika ranjivih grupa u program pozitivnog roditeljstva	Broj opština u kojima se sprovodi program – minimum dvije dodatne Broj roditelja koji su bili učesnici na radionicama koje su organizovane u toku sprovođenja programa - najmanje 50	DZ Bijelo Polje i Berane MZ, MPNI, MSSBPD	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	30,000 Napomena: pola u 2025, a pola u 2026.	Budžet Donacija za smjernice	

	Pripremljene i preko društvenih mreža distribuirani materijali – 3 Izrađene Smjernice za sprovođenje programa Brijne porodice					
2.5.2 Kreiran i realizovan novi program roditeljstva (za uzrast od 0 - 3)	Broj novih programa - najmanje – 1 Obučeno 20 stručnih radnika Pilotirano u najmanje 5 ustanova	CRR KCCG DZ GG, MZ, MPNI, MSSBPD	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	50,000	Budžet
Operativni cilj 2.6: Unaprijeđena koordinacija svih ključnih aktera od značaja u cilju uspostavljanja sistema za pružanje savremene rane intervencije utemeljene na dokazima						
Indikatori učinka		Početna vrijednost		Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta		
Postojanje multisektorskog modela podrške ranoj intervenciji utemeljenog na dokazima i namijenjenog djeci uzrasta od rođenja do polaska u školu, sa naglaskom na djeci do tri godine sa razvojnim rizicima i identifikovanim razvojnim kašnjenjima i smetnjama		Mješoviti, fragmentisani model rane intervencije sa elementima terapijskog medicinskog pristupa i elementima bio-psiho socijalnog pristupa. Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022		Usvojena nova paradigma koja odražava načele savremenog multisektorskog, bio – psiho - socijalnog, transdisciplinarnog pristupa ranoj intervenciji i pilotirana u najmanje 4 opštine		
Postojanje nacionalnog sistema praćenja razvoja djeteta koji koristi standardizovane instrumente za skrining i razvojno praćenje		Nepostojanje nacionalnog sistema praćenja razvoja djeteta Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022		Progresivno unaprijeđen sistem praćenja razvoja djeteta		
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
2.6.1 Širenje savremenog pristupa ranoj intervenciji – PORI u	Uključene tri nove opštine,	DZ Bijelo Polje	III kvartal,	IV kvartal, 2026.godine	55,000	Budžet

zdravstvenim ustanovama u saradnji s institucijama u lokalnoj zajednici Medijsko promovisanje porodično orijentisane rane intervencije koja uključuje roditelja/staratelja djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju.	Tivat, Cetinje i Bar Broj objava u medijima - najmanje 5 Broj profesionalnih videa -1	Dom zdravlja Berane CRR KCCG MZ	2025. godine			
2.6.2 Širenje savremenog pristupa ranoj intervenciji – PORI u obrazovnim ustanovama u saradnji s institucijama u lokalnoj zajednici Medijsko promovisanje porodično orijentisane rane intervencije koja uključuje roditelja/staratelja djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju.	Uključene tri nove opštine, Tivat, Cetinje i Bar Broj objava u medijima - najmanje 5 Broj profesionalnih videa -1	MPNI, MZ, MSSBPD	III kvartal, 2025. godine	IV kvartal, 2026. godine	20,000	Budžet
2.6.3 Trening za trenere za CST (caregiver skill training) Program Svjetske zdravstvene organizacije	Broj obučanih trenera - 10	CRR KCCG, DZ GG Resursni centar „Prvi jun“ Podgorica	I kvartal, 2025. godine	IV kvartal, 2025. godine	25,000	Budžet
2.6.4 Priprema metodologije za primjenu metoda rane intervencija zasnovanih na relevantnim naučnim dokazima Primjena rane intervencije zasnovane na naučnim dokazima i sa jasnom metodologijom rada koja je jednako zastupljena u svim ustanovama u kojima se rana intervencija sprovodi. Uspostavljanje instrumenata mjerenja, praćenja razvoja i unapređenja postignuća rane intervencije u elektronskoj formi što bi omogućilo analizu, evaluaciju kao i	Priprema metodologije primjene rane intervencije	MZ, CRR KCCG	I kvartal, 2026. godine	IV kvartal, 2026. godine	15,000	Budžet

upotrebu podataka u istraživačke svrhe kad je dijete već uključeno u sistem rane intervencije.						
2.6.5 Obuka kadra za pružanje psihološke i edukativne podrške za roditelje/staratelje djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju uz uključivanje psihologa u Razvojnim centrima za djecu nakon što se primijeti teškoća	Broj sprovedenih obuka – 2	CRR KCCG MZ	III kvartal 2025. godine	II kvartal 2026. godine	30,000	Budžet
2.6.6 Izrada operativnog plana za širenje PORI modela, uz izradu troškovnika	Izrađen operativni plan	DZ Bijelo Polje DZ GG MZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2025. godine	5,000	Budžet Donacije

Strateški cilj 3: Sistem RRD posjeduje adekvatne resurse za efikasno i kvalitetno funkcionisanje		
Operativni cilj 3.1: Unaprijeđeni ljudski resursi u sistemu podrške RRD		
Indikatori učinka	Početna vrijednost	Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta
Postojanje kapaciteta donosilaca odluka u svim relevantnim sektorima za planiranje, koordinisanje, realizaciju usluga i monitoring rezultata mutisektorskih aktivnosti i programa ranog razvoja i rane intervencije	Nedovoljni kapaciteti integrisanog sistema planiranja i monitoringa rezultata rane intervencije Izvor: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022	Progresivno unaprijeđeni kapaciteti sistema planiranja i monitoringa ranog razvoja i rane intervencije
Kapacitet i mogućnosti profesionalne obuke, razmjene iskustva i mentorske podrške za primjenu relevantnih instrumenta i razvoj specifičnih vještina profesionalaca za intersektorski rad u partnerstvu sa roditeljima male djece sa kašnjenjima i teškoćama u razvoju	Trenutne mogućnosti za razvoj kapaciteta profesionalaca za implementaciju rane intervencije Izvor: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022	Unaprijeđene mogućnosti za razvoj kapaciteta profesionalaca za realizaciju rane intervencije na pilot lokacijama
Postojanje univerzalnog redovnog razvojnog praćenja koji obezbjeđuje da se djeca sa teškoćama i smetnjama u razvoju pravovremeno identifikuju i brzo usmjeravaju kao uslugama rane intervencije koje su im potrebne	Trenutno ne postoji takav sistem Izvor ocjene: Izvor: Institut RISE, Analiza stanja rane intervencije u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2022 razvoju u Crnoj Gori), 2022	Uspostavljen univerzalni sistem redovnog razvojnog praćenja (skrininga) Izvor: Nova situaciona analiza rane intervencije

Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvor finansiranja
3.1.1 Analiza potrebe za kadrovima u oblasti ranog razvoja <i>Ova aktivnost će uključiti mapiranje nedostajućih profesionalnih profila za rani razvoj i priprema za uvođenje stipendija za školovanje studenata tih profila u drugoj polovini implementacije strategije</i> Priprema prijedloga za uvođenje modula na odgovarajućim fakultetima <i>Ovdje će se uzeti u obzir posebno fakulteti koji školuju kadar povezan sa ranim razvojem, npr. pedagogija, medicina, psihologija, socijalna politika i socijalni rad</i>	Identifikovani nedostajući profili Dogovoren i dizajniran program stipendiranja	MZ, Nacionalno koordinaciono tijelo za unapređenje ranog razvoja djeteta	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	50,000	Budžet
3.1.2 Edukacija zdravstvenih radnika (izabranih doktora za djecu, medicinskih sestara i patronažnih sestara), vaspitačica u vrtićima, medicinskih sestara u vrtićima, socijalnih radnika, studenata, zasnovanu na relevantnim, naučno dokazanim i međunarodno priznatim modelima rane intervencije, uz sertifikaciju odgovarajuće komore. Takođe, biće uključene edukacije o postupanju u izazovnim situacijama kao što su disruptivno ponašnje, teški ispadi auto/hetero agresije obzirom da navedeno djeluje jako segregirajuće na porodicu samim tim i ometa svakodnevno funkcionisanje u elementarnim životnim aktivnostima	Broj polaznike edukacija - 100	CRR KCCG DZ GG IJZCG	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	100,000	Budžet
3.1.3 Specijalizovane edukacije za defektologe, logopede i psihologe	Broj sprovedenih obuka - 3	CRR KCCG MZ, DZ GG	III kvartal 2025. godine	IV kvartal, 2025. godine	50,000	Budžet Donacija

3.1.4	Jačanje znanja i vještina patronažnih sestara u oblasti ranog razvoja djeteta	Broj obučениh patronažnih sestara – najmanje 30 Broj obuka - 2	DZ GG, CRR KCCG, MZ	IV kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	30,000	Budžet
3.1.5	Supervizija patronažnih sestara – uspostavljanje sistema podrške koja uključuje restorativnu i kliničku superviziju (oblast ranog razvoja) Supervizije patronažnih sestara faza II – uspostavljanje sistema podrške koja uključuje restorativnu i kliničku superviziju unutar ustanova (oblast ranog razvoja). Formiranje supervizijskih timova u ostanovima od strane menadžera dz. Podrška timovima za superviziju od strane supervizijskog tima za superviziju supervizora ps.	Broj formiranih timova - najmanje 5 Bro supervizija supervizora – najmanje 4	DZ GG, CRR KCCG, MZ	IV kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	12,000	Budžet
Operativni cilj 3.2: Unaprijeđen sistem finansiranja usluga RRD							
Indikatori učinka		Početna vrijednost			Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta		
Ukupna potrošnja na RRD izražena kao procenat bruto domaćeg proizvoda		1.3% bruto domaćeg proizvoda u 2016. godini Izvor: ISSP, Potencijal ulaganja u rani razvoj djeteta u Crnoj Gori, UNICEF Podgorica 2021			2% bruto domaćeg proizvoda Izvor: Završni izvještaj o realizaciji budžeta i kalkulacija investicija u rani razvoj djeteta		
Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije		Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvod finansiranja
3.2.1 Izrada elaborata za osnivanje Fonda za rani razvoj	Elaborat o osnivanju Fonda za rani razvoj	MZ, MPNI, MSSBPD		II kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	5,000	Budžet
Operativni cilj 3.3: Unaprijeđena infrastruktura za obezbjeđivanje kvalitetnijih usluga RRD							
Indikatori učinka	Početna vrijednost Samo jedno porodilište ima individualne porođajne sale (izvor: procjena kvaliteta materinskih i neonatalnih usluga)			Ciljna vrijednost na kraju sprovođenja strateškog dokumenta Sva porodilišta imaju individualne porođajne sale (izvor: nova procjena kvaliteta materinskih i neonatalnih usluga)			
Postojanje individualnih porođajnih sala u svim javnim porodilištima u Crnoj Gori							

Aktivnost	Indikator rezultata	Nadležne institucije	Datum početka	Planirani datum završetka	Planirana sredstva	Izvod finansiranja
3.3.1 Definisanje lokacije za izgradnju Nacionalnog centra za rani razvoj i izrada projektnog zadatka Nacionalnog centra za rani razvoj	Definisana lokacija i izrađen projektni zadatak	MZ, GG, CRR KCCG	IV kvartal 2025. godine	IV kvartal, 2026. godine	10,000	Budžet
3.3.2 Opremanje prostora centara za djecu sa posebnim potrebama pri domovima zdravlja	Broj adaptiranih prostorija centara za djecu pri domovima zdravlja	MZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2026. godine	200,000	Budžet
3.3.4 Rekonstrukcija i opremanje porodilišta	Broj rekonstruisanih i opremljenih porodilišta - 9	MZ	III kvartal 2025. godine	IV kvartal 2025. godine	500,000	Kreditni aranžman i Donacija